

Uloga stava prema ljubomori, ulaganja u vezu i predanosti u načinima iskazivanja ljubomore

---

Krapanić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:283404>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-02-25**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**ULOGA STAVA PREMA LJUBOMORI, ULAGANJA U ODNOS I
PREDANOSTI U NAČINIMA ISKAZIVANJA LJUBOMORE**
Diplomski rad

Lucija Krapanić

Mentorica: Prof. dr. sc. Željka Kamenov

Zagreb, 2020. godine

Zahvala

Veliko hvala mojoj obitelji, Josipu i prijateljima na kontinuiranoj podršci i strpljenju te svima koji su na bilo koji način doprinijeli izradi ovoga rada.

SADRŽAJ

UVOD	1
<i>Model ulaganja u odnos</i>	3
<i>Komponentni model doživljavanja i iskazivanja ljubomore</i>	5
<i>Iskazivanje ljubomore</i>	6
<i>Stavovi o ljubomori u romantičnim vezama</i>	8
CILJ	9
PROBLEMI I HIPOTEZE	9
METODA	10
<i>Sudionici</i>	10
<i>Instrumenti</i>	11
<i>Postupak</i>	14
REZULTATI	15
<i>Ulaganje, predanost, osjećanje i iskazivanje ljubomore</i>	18
<i>Stav prema ljubomori, osjećanje i iskazivanje ljubomore</i>	22
RASPRAVA	24
<i>Nedostaci i preporuke za buduća istraživanja</i>	29
ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31
PRILOZI	36

Uloga stava prema ljubomori, ulaganja u vezu i predanosti u načinima iskazivanja ljubomore

Ovo istraživanje ispituje ulogu stava prema ljubomori, predanosti i ulaganja u vezu u objašnjavanju osjećanja i različitih načina pokazivanja ljubomore. Razmatra se doprinos predanosti i ulaganja u predviđanju osjećanja i pokazivanja ljubomore, provjerava se povezanost između stava prema ljubomori i pokazivanja ljubomore te se istražuje moderira li stav prema ljubomori vezu između osjećanja i pokazivanja ljubomore. Ukupno je 656 sudionika ispunilo skale ulaganja, predanosti, interpersonalne ljubomore i odgovora na ljubomoru, kao i novoformiranu Skalu stava prema ljubomori u romantičnim vezama. Svi su sudionici u trenutku ispunjavanja online upitnika bili u vezi te su imali od 18 do 35 godina. Ulaganje, ali ne i predanost ima doprinos u predviđanju osjećanja ljubomore: više ulaganja u odnos predviđa više osjećanja ljubomore. Visoka predanost predviđa više konstruktivne, manje destruktivne i manje izbjegavajuće komunikacije, dok ulaganje nema samostalnu ulogu u predviđanju pokazivanja ljubomore. Stav prema ljubomori pozitivno je povezan s gotovo svim vrstama pokazivanja ljubomore. Čini se da stav prema ljubomori ima moderatorsku ulogu jedino u povezanosti između osjećanja ljubomore i izbjegavajuće komunikacije, s time da se veličina efekta pokazala skromnom. Istraživanje predstavlja doprinos u razumijevanju osjećanja i pokazivanja ljubomore koja je zbog svoje povezanosti s negativnim ishodima važna tema u istraživanju partnerskih odnosa.

***Ključne riječi:** ljubomora u romantičnim odnosima, ulaganje, predanost, stav prema ljubomori*

The role of attitude towards jealousy, investment and commitment in connection to different ways of expressing jealousy

This study examines the role of attitude towards jealousy, investment and commitment in feeling jealousy and different ways of expressing it. Contribution of commitment and investment in predicting feeling and expression of jealousy is considered, as well as the relationship between the attitude toward jealousy and the expression of jealousy. Additionally, it is investigated whether attitude toward jealousy moderates the relationship between feeling and expression of jealousy. 656 participants completed the Investment, Commitment, Interpersonal Jealousy and the Communicative Responses to Jealousy scales, as well as the newly formed Scale of Attitude towards Romantic Jealousy. All participants were in a relationship at the time of completing the online questionnaire and ranged in age from 18 to 35 years. Investment, but not commitment, contributes to predicting feelings of jealousy: more investment in a relationship predicts more jealous feelings. High commitment predicts more constructive, less destructive, and less avoidant communication, while investment has no independent role in predicting jealousy. The attitude toward jealousy is positively associated with almost all types of responses to jealousy. The attitude towards jealousy seems to have a moderating role only in connection between feeling jealousy and avoidant communication, with size of the effect being modest. The current study is a contribution to understanding feeling and expression of jealousy which is, due to its association with negative outcomes, an important topic in the research of romantic relationships.

***Keywords:** romantic jealousy, investment, commitment, attitude towards jealousy*

UVOD

Pri vrhu popisa onoga što ljude čini sretnima i ispunjenima je stvaranje i održavanje pozitivnih bliskih odnosa (Berscheid, 1985). Kvalitetne veze doprinose psihičkom i fizičkom zdravlju te subjektivnoj dobrobiti pojedinca, dok su veze loše kvalitete ili pak izostanak veza povezani s nezadovoljstvom, stresom, osjećajima otuđenosti, osamljenosti i nemoći te depresivnim simptomima (npr. Baumeister i Leary, 1995; Uchino, Cacioppo i Kiecolt-Glaser, 1996; Whisman, 2001). Upravo zbog toga što se čini da intimni odnosi igraju veliku ulogu u našim životima interes za njihovo istraživanje ne jenjava. Značajni dio tog istraživačkog korpusa čine istraživanja partnerskih odnosa – intimnih veza između dvoje ljudi.

U intimnim vezama ljudi nailaze na različite izazove koji prijete kvaliteti i opstanku samog odnosa. Jedan od njih je iskustvo ljubomore, koje je u fokusu ovog istraživanja. White i Mullen (1989; str. 54) definiraju ljubomoru kao „skup ponašanja, misli i emocija koji je posljedica percepcije vanjske prijetnje samopoštovanju i/ili odnosu s partnerom¹“. Postoji više teorijskih pristupa ljubomori, što znači da postoji i više različitih podjela. Bringle, Renner, Terry i Davis (1983) je, ovisno o situaciji u kojoj se pojavljuje, dijele na radnu, socijalnu, seksualnu i obiteljsku. Buunk (1997) pak polazi od ljubomore u partnerskim odnosima te je dijeli na reaktivnu – onu koja je izazvana (percipiranim) nevjernim ponašanjem partnera, preventivnu – karakteriziranu pretjeranim reakcijama na najmanje znakove partnerova interesa za treće osobe, i anksioznu – karakteriziranu intenzivnim razmišljanjem o mogućnostima prijevare od strane partnera, praćenu snažnom uznemirenošću, zabrinutošću i sumnjičavošću. Pfeiffer i Wong (1989) razlikuju, po uzoru na Whiteovu i Mullenovu definiciju, kognitivnu, emocionalnu i bihevioralnu ljubomoru. Kognitivna se odnosi na sumnju vezanu uz partnerovu nevjeru, emocionalna na osjećaj uznemirenosti, a bihevioralna na detektirajuća i obrambena ponašanja koja se događaju kad osoba percipira postojanje suparnika². White (1981) u svojem modelu ljubomore smatra da se prvo pojavljuje kognitivna ljubomora, koja zatim izaziva emocionalni doživljaj kojeg slijedi

---

¹ Termin *partner* u ovom radu označava i muškarce i žene.

² Termin *suparnik* u ovom radu označava i muškarce i žene.

bihevioralna reakcija. Pfeiffer i Wong (1989) pak nalažu da se sve tri odrednice ljubomore pojavljuju istovremeno te su u interakciji.

Ljubomora je neugodna emocija koja uključuje strah, ljutnju i tugu te može motivirati na raznolika ponašanja koja služe zaštiti odnosa i vlastitog samopoštovanja (Guerrero & Andersen, 1998a; Sharpsteen & Kirkpatrick, 1997). Laura Guerrero je u nizu istraživanja odgovora na iskustvo ljubomore identificirala jedanaest kategorija ponašanja: od onih destruktivnih, nasilnih, preko izbjegavajućih, do konstruktivnih i usmjerenih na suparnika (Guerrero, Andersen, Jorgensen, Spitzberg i Eloy, 1995; Guerrero, Hannawa i Babin, 2011). Ljubomora tako nerijetko ima negativne posljedice na osobu koja je osjeća, kao i na vezu: povezana je sa sniženim samopoštovanjem, izvor je nezadovoljstva, konflikata, nasilja i agresije u vezi, prekida, i, ono najstrašnije, igra ulogu u slučajevima ubojstva partnera (Daly i Wilson, 1988; Guerrero i Andersen, 1998b; Guerrero i Eloy, 1992; Guerrero i sur., 1995; Harris, 2003; White i Mullen, 1989). Obzirom na navedeno, istraživanje i posljedično poboljšanje razumijevanja ljubomore se može koristiti kao važan alat za unaprjeđenje kvalitete partnerskih odnosa, a time i prevenciju nasilja u vezi (npr. Guerrero i sur., 1995).

Iako većina nalaza sugerira da ljubomora šteti vezi, postoje i oni koji otkrivaju njezinu pozitivnu stranu: kada se iskazuje u manjoj mjeri, ljubomora može dovesti do većeg pokazivanja brige i ljubavi, što je u skladu s evolucijskom perspektivom koja kaže da svaka emocija, pa tako i ljubomora, ima svoju funkciju u preživljavanju (Buss, 2000; prema Dandurand i Lafontaine, 2014). Rodriguez, DiBello i Neighbors (2015) u svojem istraživanju povezanosti ljubomore, problema s alkoholom i nasilja razlikuju pozitivnu i negativnu ljubomoru. Pritom se pozitivna ljubomora čini povezana sa željom za monogamijom i uznemirenošću pri pomisli da je partner uključen u seksualna ponašanja s nekim drugim, dok se negativna ljubomora očituje u samosažaljenju, osjećaju neadekvatnosti, bespomoćnosti i drugim depresivnim mislima. Pokazalo se da će oni koji rijetko ili nikad ne doživljavaju pozitivnu ljubomoru, tj. nisu uznemireni pri pomisli na ekstradijadne seksualne aktivnosti svojeg partnera, vjerojatnije nanijeti fizičku ili psihičku bol svojem partneru, pogotovo u prisutnosti problema s alkoholom. Ovi nalazi sugeriraju da tzv. pozitivna ljubomora ima svojevrstu zaštitnu ulogu, budući da se tzv. negativna ljubomora pokazala mnogo slabijim prediktorom (po)činjenja nasilja. Nadalje, Mathes (1986) je dobio da su oni koji su sedam godina nakon prvotnog

ispitivanja ljubomore ostali u ozbiljnoj vezi/braku, te pritom voljeli svojeg partnera, u spomenutom prvobitnom ispitivanju iskazali više ljubomore od onih koji su u međuvremenu prekinuli. To pokazuje da ljubomora i ljubav dugoročno mogu koegzistirati. Također, moguće je da ljubomora neizravno pomaže očuvanju odnosa: neke reakcije na ljubomoru partnera, kao što je uvjeravanje partnera u neprekinutost osjećanja privlačnosti prema njoj/njemu, ojačavaju povezanost među partnerima i povećavaju stabilnost veze (Sheets, Fredendall i Claypool, 1997).

Autori su se u istraživanjima ljubomore fokusirali na velik broj različitih varijabli: od onih osobnih poput spola, seksualne orijentacije, privrženosti, samopoštovanja i osobina ličnosti, preko situacijskih i sociokulturalnih, pa sve do odnosnih/interpersonalnih, kao što su vrsta i duljina veze, zadovoljstvo vezom, predanost odnosu, ulaganje u odnos i dr. (Martínez-León, Peña, Salazar, García i Sierra, 2017). Ipak, valja reći da je samostalna predikcijska snaga tih varijabli relativno niska, pa je nužno istraživati na koji način one međudjelujući potiču doživljavanje i izražavanje ljubomore (Rydell, McConnell i Bringle, 2004). Takva građa ubrzano nastaje tek posljednjih desetak godina (npr. Burchell i Ward, 2011; Chin, Atkinson, Raheb, Harris i Vernon, 2017; Dandurand i Lafontaine, 2014; Rodriguez, DiBello, Overup and Neighbors, 2015) pa još nemamo općeprihvaćeni teorijski okvir koji bi objasnio uvjete pod kojima ljudi osjećaju i iskazuju određenu vrstu ljubomore.

Dosadašnja su istraživanja poklonila ograničenu pažnju povezivanju ljubomore s Modelom ulaganja Caryl Rusbult (1983). U nešto većem obimu istraživan je model specifično usmjeren na objašnjavanje ljubomore u partnerskim odnosima: Komponentni model Guerrero i Andersena (1996). U nastavku je njihov kratak pregled.

Model ulaganja u odnos

Jedan od najčešće spominjanih i najviše provjeravanih modela koji objašnjavaju dugotrajne ljubavne odnose te ostanak u istima jest Model ulaganja Caryl Rusbult (1983). On kaže da ostanak u vezi, tzv. stabilnost veze ovisi o tome koliko je osoba predana toj vezi, odnosno koliko resursa smatra da je uložila u nju, kakva je njezina percepcija kvalitete alternativnih opcija te koliko je osoba zadovoljna svojom vezom u terminima dobitaka, gubitaka i razine očekivanja od odnosa. Predanost možemo definirati kao dugoročnu posvećenost i privrženost pojedinca vezi, odnosno njegovu

spremnost i namjeru da nastavi trenutnu vezu (Cox, Wexler, Rusbult i Gaines, 1997; Sušac, 2018). Ulaganje označava sve ono što je osoba dosad uložila u odnos, a što bi bilo izgubljeno ako taj odnos napusti, bilo opipljivo (imovina, financije) ili neopipljivo (vrijeme, veze s prijateljima, emocije). Kvaliteta alternativa je percipirana privlačnost i dostupnost alternativa, kao što je npr. samački život ili veza s nekom drugom osobom. Zadovoljstvo vezom je pak definirano kao pozitivnost afekta naspram veze, dobici su sve ono što osoba dobiva ostankom u odnosu, a gubitci sve ono što osoba ne može ostvariti zbog ostanka u odnosu (Cox i sur., 1997; Rusbult, 1983). Dakle, kad osoba percipira da u vezi dobiva više nego što gubi, kad nema (pre)visoka očekivanja od toga što treba dobiti, njezino će zadovoljstvo vezom biti visoko. Ako k tome smatra da je u vezu mnogo uložila te joj alternative poput veze s nekim drugim nisu privlačne, bit će predana vezi sa svojim partnerom te je mala vjerojatnost da će htjeti izaći iz tog odnosa, što znači da je stabilnost tog odnosa visoka. Glavne postavke Modela potvrđene su u mnogobrojnim istraživanjima na različitim populacijama u različitim područjima psihologije i ekonomije, od partnerskih odnosa do potrošačkog ponašanja (Le i Agnew, 2003; Tran, Judge i Kashima, 2019).

U kontekstu istraživanja ljubomore, komponenta Modela ulaganja kojom su se autori najviše bavili jest zadovoljstvo vezom. Iako su neki istraživači dobili nejasne nalaze (npr. Barelds i Barelds-Dijkstra, 2007), u većini se istraživanja pokazalo da je ljubomora, posebice njezina kognitivna komponenta, povezana s nezadovoljstvom u vezi (npr. Andersen, Eloy, Guerrero i Spitzberg, 1995; Bevan, 2008; Elphinston, Feeney, Noller, Connor i Fitzgerald, 2013; Elphinston i Noller, 2011). U malobrojnim istraživanjima koja su dotakla povezanosti kvalitete alternativa i ljubomore nalazi nisu jednoznačni. Bevan (2008) je tako, suprotno vlastitoj pretpostavci, dobila pozitivnu povezanost između percipirane kvalitete alternativa i kognitivne i emocionalne ljubomore – oni s boljim alternativama su se pokazali ljubomornijima. Eksperiment Rydella i sur. (2004) je pokazao očekivane rezultate – oni u predanijim odnosima su iskazali veću ljubomoru kad su vjerovali da nemaju dobre alternativne opcije.

Predanost odnosu je, kao što je prethodno navedeno, centralna varijabla Rusbultičina Modela ulaganja (1983) koja predviđa koja će veza opstati, a koja će se prekinuti. Rusbult i Buunk (1993) su pretpostavili da osoba koja je visoko predana i ovisna o odnosu s partnerom ima više za izgubiti pa bi trebala biti vrlo osjetljiva na

znakove upletenosti trećih osoba u svoj odnos, tj. trebala bi doživljavati veći intenzitet ljubomore. Rydell i sur. (2004) su eksperimentalno potvrdili te pretpostavke – manipulirali su percepcijom prijetećeg odnosa te dobili da su predaniji pojedinci skloniji ljubomornoj reakciji kada dožive prijeteću, nego kada je prijeteća nepostojeća. Bevan (2008) pak u svojem korelacijskom istraživanju nije dobila istovjetne nalaze.

Istraživanja koja se bave povezanošću ljubomore i ulaganja u odnos su malobrojna. Za pretpostaviti bi bilo da će oni koji su mnogo uložili u svoj odnos imati jaku želju da ga održe, pa tako i snažnije reagirati na prijeteću gubitka tog odnosa (Bevan, 2008; White i Mullen, 1981). Bevan (2008) nije potvrdila svoju hipotezu: u njezinom istraživanju emocionalna ljubomora nije bila povezana, a kognitivna je bila vrlo nisko negativno povezana s ulaganjem u vezu, što bi značilo da oni koji su više uložili u odnos imaju manje sumnji vezanih za partnerovu nevjeru. U njezinoj je studiji problematično to što je varijanca u varijablama Modela ulaganja vrlo mala, tj. većina sudionika se predstavila kao visoko predani, zadovoljni partneri koji su uložili mnogo u vezu.

Komponentni model doživljavanja i iskazivanja ljubomore

Komponentni model Laure Guerrero i Petera Andersena (1996; 1998b) pokušava objasniti o čemu ovisi ljudsko doživljavanje i iskazivanje ljubomore te kako je ono povezano s ishodima veze, kao što su vrsta i trajanje veze, zadovoljstvo vezom i ulaganje u nju. Model govori o šest antecedenata ljubomore u romantičnim odnosima: biološki faktori (u prvom redu spol), kulturalne vrijednosti i učenja, osobni faktori (samopoštovanje, privrženost i sl.), karakteristike odnosa (ovisnost, odanost, status veze), situacijski faktori (konzumacija alkohola ili droga, iskustvo nevjere, stresni životni događaji) i strateška ponašanja partnera („lažiranje“ ljubomore i slična testiranja veze). Oni mogu utjecati na sve aspekte doživljavanja i iskazivanja ljubomore, pa tako i na percepciju prijetećeg s kojom počinje cjelokupni doživljaj ljubomore. Percepcija ljubomore pokreće niz emocija i kognicija koje utječu jedne na druge i zajedno čine doživljaj ljubomore. Ponekad emocije dovode direktno do iskazivanja, tj. odgovora na ljubomoru. U drugim slučajevima se prvo događa kognitivna obrada: doživljaj ljubomore utječe na osobne ciljeve koji određuju načine odgovora na ljubomoru. Ti ciljevi mogu biti, primjerice, redefiniranje ili očuvanje veze, smanjenje nesigurnosti ili

pak očuvanje samopoštovanja, a odgovarajući odgovori na ljubomoru bi trebali pripomoći u njihovu ostvarenju. Iz navedenog proizlazi da odgovori na ljubomoru, zajedno s navedenim antecedentima, imaju posljedice na vezu.

Kao što je ranije navedeno, većina istraživača smatra da je ljubomora multidimenzionalan konstrukt gdje su emocije, kognicije i ponašanja u interakciji (npr. Guerrero i sur., 1995; Pfeiffer i Wong, 1989). Ovaj se rad fokusira na njezinu emocionalnu i bihevioralnu sastavnicu. Budući da su se emocionalna i kognitivna komponenta pokazale konceptualno sličnima i u visokoj korelaciji (npr. Afifi i Reichert, 1996; Bevan, 2008), kognitivna ljubomora neće biti zasebno razmatrana. Emocionalna ljubomora odnosi se na afektivnu reakciju na stvarnu ili percipiranu prijetnju ljubavnom odnosu (Pfeiffer i Wong, 1989). Ona je kombinacija uglavnom neugodnih osjećaja kao što su ljutnja, strah, nemir, nesigurnost, privlačnost, strast, krivnja, zavist, pri čemu se čini da su ljutnja i strah najistaknutiji u iskustvu ljubomore (Guerrero, Trost i Yoshimura, 2005). Ovisno o udjelu pojedinog osjećaja u emociji ljubomore možemo donekle predvidjeti na koji će način ljubomora biti iskazana.

Iskazivanje ljubomore

Istraživanjem iskazivanja ljubomore, odnosno odgovora na doživljaj ljubomore, mnogo se bavila Laura Guerrero sa svojim timom suradnika (npr. Guerrero i Andersen, 1998b; Guerrero i sur., 2011; Guerrero i sur., 1995). Ona definira odgovore na ljubomoru kao „ponašajne reakcije na ljubomoru koje u sebi nose komunikacijsku vrijednost i imaju mogućnost ispuniti osobne i/ili odnosne ciljeve“ (Guerrero i sur., 1995; str. 272). Razlikujemo jedanaest različitih odgovora na ljubomoru (eng. *Communicative Responses to Jealousy – CRJs*). Tih jedanaest se dijele u četiri domene: *destruktivna komunikacija*, pod kojom podrazumijevamo negativnu komunikaciju, indukciju ljubomore i nasilje, *konstruktivna komunikaciju* koju čine integrativna komunikacija i kompenzacijska ponašanja, zatim *izbjegavajuća komunikacija* u koju ulaze poricanje i šutnja te *komunikacija usmjerena na suparnika* koja uključuje nadziranje, kontaktiranje suparnika, umanjivanje suparnika i znakove posjedovanja (Guerrero i sur., 2011). Za više detalja pogledati Tablicu 1. Ponašanja iz domene konstruktivne komunikacije možemo smatrati pozitivnim odgovorima na ljubomoru, ona iz domene destruktivne negativnima, dok se ponašanja iz domene izbjegavajuće

komunikacije mogu smatrati neutralnima. Navedene tri skupine odgovora odnose se na ponašanja usmjerena na partnera, dok se preostala skupina odgovora na ljubomoru odnosi na ponašanja usmjerena na suparnika.

Tablica 1
Odgovori na doživljaj ljubomore.

<p><i>Destruktivna komunikacija</i></p> <p>Negativna komunikacija: ponašanja koja uključuju verbalnu agresiju, neverbalno iskazivanje uznemirenosti i druga pasivno-agresivna ponašanja</p> <p>Indukcija ljubomore: činovi izazivanja ljubomore u partnera</p> <p>Nasilje: prijetnje nasiljem ili stvarno fizičko nasilje usmjereno prema partneru</p>
<p><i>Konstruktivna komunikacija</i></p> <p>Integrativna komunikacija: direktna komunikacija o doživljavanju ljubomore bez izražavanja nasilja ili agresije</p> <p>Kompenzacijska ponašanja: pokušaji unaprjeđenja odnosa kroz ponašanja kao što je povećano iskazivanje naklonosti i provođenje više vremena zajedno</p>
<p><i>Izbjegavajuća komunikacija</i></p> <p>Poricanje: negiranje i poricanje ljubomornih osjećaja</p> <p>Šutnja: šutnja u prisutnosti partnera</p>
<p><i>Komunikacija usmjerena na suparnika</i></p> <p>Nadziranje: povećanje provjeravanja, praćenja i nadzora nad partnerovim ponašanjem</p> <p>Kontaktiranje suparnika: direktna konfrontacija osobe koja se percipira suparnikom</p> <p>Umanjivanje suparnika: kritiziranje suparnika pred partnerom kako bi se umanjila njihova vrijednost</p> <p>Znakovi posjedovanja: javno obznanjivanje veze kako bi drugi znali da je partner zauzet</p> <p>Bilješka. Prilagođeno prema „The communicative responses to jealousy scale: Revision, empirical validation, and associations with relational satisfaction,“ L. K., Guerrero, A. F. Hannawe i E. A. Babin, 2011, <i>Communication Methods and Measures</i>, 5(3), str. 223-249. i “Coping With the Greeneyed Monster: Conceptualizing and Measuring Communicative Responses to Romantic Jealousy,” L. K. Guerrero, P. A. Andersena, P. F. Jorgensena, B. H. Spitzberga, i S. V. Eloy, 1995, <i>Western Journal of Communication</i>, 59, str. 292-293.</p>

S odabirom načina iskazivanja ljubomore povezana je nesigurnost u partnerovu predanost odnosu (Afifi i Reichert, 1996), sklonost ruminaciji (Carson i Cupach, 2000) te ranije spomenuti osobni ciljevi (Guerrero i Afifi, 1999). Bevan (2008) je istraživala povezanost odgovora na ljubomoru i komponenti Modela ulaganja. Predvidjela je da će

predanost odnosu i ulaganje biti pozitivno povezani s facetama konstruktivne komunikacije, umanjivanjem suparnika i znakovima posjedovanja. Za facete destruktivne i izbjegavajuće komunikacije, kao i za nadziranje i kontaktiranje suparnika je predvidjela negativnu povezanost s ulaganjem i predanosti. Rezultati su potvrdili pozitivnu povezanost subskala konstruktivne komunikacije (integrativna komunikacija i kompenzacijska ponašanja) i količine ulaganja u odnos. Integrativna komunikacija je bila pozitivno povezana i s predanosti odnosu, dok su negativna komunikacija i indukcija ljubomore s predanosti bile negativno povezane – oni manje predani u većoj mjeri pokušavaju napraviti partnera ljubomornim, više se fizički udaljavaju od partnera i više prijetite raskidom veze. I oni koji su manje uložili u svoj odnos imaju tendenciju više prijetiti prekidom veze. Facete izbjegavajuće komunikacije i komunikacije sa suparnikom nisu pokazale povezanost s predanosti i ulaganjem u odnos. Emocionalna ljubomora bila je značajno povezana sa svim odgovorima na ljubomoru osim s integrativnom komunikacijom.

Stavovi o ljubomori u romantičnim vezama

Stavove možemo tretirati kao osobnu varijablu, no gotovo je sigurno da na njih utječu i sociokulturalni faktori, kao što su, primjerice, društvene norme. Izgledno je da se dosad nijedno kvantitativno istraživanje nije bavilo ulogom stavova o ljubomori u iskazivanju ljubomore. Ljestvice stavova prema emocijama gotovo da ne postoje, što ne iznenađuje budući da se valentnost emocija obično ne smatra upitnom (Russell 1979; prema Staske, 1999). No ljubomora je ovdje možda iznimka: vjerojatno je da će se ljudi razlikovati prema tome u kojoj mjeri smatraju da je doživljavanje i komuniciranje ljubomore partneru normalno, odnosno problematično i štetno za odnos. Za mnogo ljudi ljubomora ima negativno značenje, percipira je se uzrokom neugodnih osjećaja te pripisuje internim problemima osobe koja je osjeća ili problemima u odnosu, tek rijetko trećoj osobi. Ipak, jedan dio ljudi o ljubomori raspravlja u pozitivnom tonu, bez mnogo potrebe za normalizacijom i ublažavanjem te na nju gleda kao na svojevrsni dokaz ljubavi (Staske, 1999).

Pretpostavka je da naši stavovi u nekoj mjeri utječu na to koja ćemo ponašanja iskazati, a koja ćemo, unatoč potrebi, suprimirati. Stoga se čini da bi stavovi o

ljubomori mogli biti jedna od varijabli koje određuju koje ćemo odgovore na ljubomoru i u kojoj mjeri iskazati kada je doživimo.

Malobrojna su istraživanja koja se bave uvjetima pod kojima će se doživljena ljubomora iskazati. Ovo istraživanje pokušava odgovoriti na pitanje imaju li stav prema ljubomori, ulaganje i predanost odnosu ulogu u predviđanju koliko i na koji način izražavamo ljubomoru. Pritom povezujemo Model ulaganja Caryl Rusbult s Komponentnim modelom Guerrero i Andersena te uvodimo stav prema ljubomori kao novu osobnu varijablu kojoj do sada nije poklanjana pažnja.

CILJ

Cilj ovog rada je ispitati ulogu ulaganja u odnos, predanosti odnosu i stava prema ljubomori u osjećanju ljubomore i načinima njezina iskazivanja.

PROBLEMI I HIPOTEZE

P₁ Ispitati doprinos ulaganja u odnos i predanosti odnosu u objašnjavanju osjećanja ljubomore.

H₁ Osjećanje ljubomore se može predvidjeti na temelju ulaganja i predanosti: oni s višim rezultatima na mjerama ulaganja i predanosti odnosu će imati i više rezultate na mjeri osjećanja ljubomore.

P₂ Ispitati doprinos osjećanja ljubomore, ulaganja u odnos i predanosti odnosu objašnjenju iskazivanja ljubomore.

H_{2a} Iskazivanje ljubomore se može predvidjeti na temelju osjećanja iste tako što će oni koji postižu viši rezultat na mjeri osjećanja ljubomore imati više rezultate i na ljestvicama konstruktivne, destruktivne, izbjegavajuće i komunikacije usmjerene na suparnika.

H_{2b} Konstruktivnu i destruktivnu komunikaciju moguće je predvidjeti na temelju ulaganja u odnos i predanosti: oni koji postižu viši rezultat na mjerama ulaganja i predanosti odnosu imat će više rezultate na ljestvici konstruktivne komunikacije mjere iskazivanja ljubomore, dok će na ljestvici destruktivne komunikacije postizati niži rezultat. Rezultate na ljestvicama izbjegavajuće komunikacije i komunikacije usmjerene na suparnika neće biti moguće predviđati na temelju ulaganja i predanosti odnosu.

P₃ Ispitati povezanost stava prema ljubomori s vrstom i količinom iskazane ljubomore.

H₃ Rezultati na ljestvicama destruktivne, konstruktivne i komunikacije usmjerene na suparnika bit će viši, a na ljestvici izbjegavajuće komunikacije niži kod osoba koje postižu više rezultate na mjeri stava prema ljubomori. Pritom viši rezultati označavaju pozitivniji stav.

P₄ Ispitati moderatorsku ulogu stava prema ljubomori u vezi između osjećanja i iskazivanja ljubomore.

H₄ Povezanost između osjećanja ljubomore i njezinog iskazivanja putem konstruktivne, destruktivne ili komunikacije usmjerene na suparnika bit će *snažnija* kod onih s pozitivnim stavom prema ljubomori, u usporedbi s onima s negativnim stavom. Povezanost između osjećanja ljubomore i izbjegavajuće komunikacije bit će pak *slabija* kod osoba s pozitivnim stavom prema ljubomori nego kod onih s negativnim stavom.

METODA

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 656 osoba, od toga 319 muškaraca i 337 žena (51.4%). Prosječna dob sudionika je bila 24 i pol godine ($M=24.51$ godine, $SD=3.57$), s tim da su najmlađi sudionici imali 18 godina, a najstariji 35. Prosječno su u vezi nešto više od 3 godine ($M=37.58$ mjeseci, $SD=31.76$), minimalno 1 mjesec, a maksimalno 165 mjeseci. 72% sudionika ne živi s partnerom, dok njih 28% živi. Prosječno trajanje zajedničkog života iznosi oko dvije godine ($M=25.18$ mjeseci,

$SD=23.50$), minimalno 1, a maksimalno 100 mjeseci. Deset sudionika ima djecu (1.5%). U Tablici 2 nalaze se dodatne informacije o karakteristikama uzorka.

Tablica 2
Sociodemografska obilježja te obilježja intimnih veza sudionika ($N=656$).

Varijabla		Postotak (%)
Stručna sprema	Srednja stručna sprema	5.0
	Viša stručna sprema	32.3
	Visoka stručna sprema	26.7
	Poslijediplomski studij, magisterij, doktorat	3.5
Veličina mjesta u kojem žive	Veograd (>500 000 stanovnika)	50.2
	Veliki grad (100 000 – 500 000 stanovnika)	13.7
	Srednje velik grad (20 000 – 100 000 stanovnika)	14.2
	Manji grad (do 20 000 stanovnika)	11.6
	Selo	10.4
Radni status	Studij	51.7
	Rad	46.8
	Povremeni rad	22.4
	Ne radi ni ne studira	3.8
Status veze	Veza	82.0
	Zaruke	7.8
	Otvorena veza	1.4
	Veza na daljinu	8.8

Instrumenti

Na početku upitnika ispitivala su se sociodemografska obilježja sudionika te obilježja njihovih romantičnih odnosa: spol, dob, obrazovni status, radni status, veličina mjesta u kojem žive, status njihove romantične veze, duljina veze, žive li s partnerom, koliko dugo žive s partnerom te imaju li djece.

Skala ulaganja i *Skala predanosti* iz *Skale Modela ulaganja u odnos* (*Investment Model Scale*; Rusbult, Martz i Agnew, 1998) korištene su za ispitivanje ulaganja u odnos i predanosti odnosu, dvaju koncepata iz Modela ulaganja u odnos. Sudionici su na upitnicima za oba konstrukta označavali u kojoj mjeri se slažu s navedenim tvrdnjama na skali od 0 do 8, pri čemu su krajnje vrijednosti označene s „uopće se ne slažem“ i „u potpunosti se slažem“. Središnja vrijednost 4 označena je s „niti se slažem, niti se ne slažem“, kako bi se sudionici lakše orijentirali na skali od devet uporišnih točaka. Ulaganje u odnos je ispitivano s pet čestica (npr. „U našu sam vezu uložio mnogo toga što bih izgubio ukoliko bi ova veza završila.“), dok je predanost odnosu ispitivana pomoću sedam čestica (npr. „Jako sam vezan za naš odnos – vrlo sam snažno povezan sa svojom partnericom.“). Rezultat je formiran kao aritmetička sredina

odgovora na čestice pojedine skale, pri čemu su 3. i 4. čestica Skale predanosti obrnuto kodirane. Rezultati na Skalama pokazuju sudionikovu procijenjenu količinu ulaganja u vlastitu romantičnu vezu i količinu predanosti toj vezi, a mogu se kretati od minimalno 0 do maksimalno 8. Pritom viši rezultati ukazuju na veće ulaganje, odnosno predanost vezi.

Rusbult i sur. (1998) u istraživanjima provedenim pri konstrukciji skale izvještavaju o dobrim razinama pouzdanosti za Skalu ulaganja ($\alpha=.84$, $.84$, $.82$) i za Skalu predanosti ($\alpha=.91$, $.91$, $.95$). Prijevod skala na hrvatski jezik je preuzet iz Sušac (2018), koja također izvješta o zadovoljavajućim razinama unutarnje konzistencije za Skalu ulaganja, $\alpha=.79$ i za muški i za ženski dio uzorka, i za Skalu predanosti, $\alpha=.86$ za ženski dio uzorka te $\alpha=.87$ za muški dio. U ovom istraživanju koeficijent unutarnje konzistencije iznosio je $\alpha=.78$ za Skalu ulaganja te $\alpha=.92$ za Skalu predanosti.

Rusbult i sur. (1998) navode da se koeficijenti pouzdanost za Skalu ulaganja redovito pokazuju nešto nižima od onih za Skalu predanosti. To se vjerojatno događa jer se čestice koje mjere ulaganje dotiču više različitih segmenata nego one koje mjere predanost, odnosno čini se da je mjera ulaganja u odnos „slojevitija“.

Za ispitivanje sklonosti osjećanju ljubomore korišten je na hrvatski jezik preveden kraći oblik *Skale interpersonalne ljubomore* (Interpersonal Jealousy Scale, Mathes i Severa, 1981) koji su preporučili Martínez-León, Mathes, Avendaño, Peña i Sierra (2018). Oni su na temelju faktorske analize, analize bazirane na Teoriji odgovora na zadatke, analize pouzdanosti, osjetljivosti te diskriminativne i pojavne valjanosti odabrali 18 čestica za koje se pokazalo da imaju značajno bolja psihometrijska svojstva od originalnih 28. Skala opisuje niz situacija koje bi ljudi mogli percipirati prijetećima za svoju vezu i/ili samopoštovanje te mjeri neugodne emocije koje proizlaze iz njih. Zadatak sudionika je na ljestvici od 0 do 8 procijeniti koliko se slažu s tvrdnjama kao što je „Osjećao bih se razdraženo kad bi ____ bila zadivljena nekim suprotna spola.“, gdje se prazna crta (____) odnosi na trenutnog partnera. Krajnje uporišne točke su označene s „uopće se ne slažem“ (0) i „u potpunosti se slažem“ (8), dok je srednja uporišna točka (4) označena s „niti se slažem, niti se ne slažem“.

Ukupni rezultat na Skali dobiven je putem računanja aritmetičke sredine odgovora na čestice, označava sudionikovu procjenu uznemirenosti koja nastaje kao

posljedica hipotetske prijeteće situacije te se može kretati od 0 do 8, gdje viši rezultati ukazuju na veći stupanj uznemirenosti, odnosno ljubomore. Martínez-León i sur. (2018) izvještaju o koeficijentu unutarnje konzistencije od $\alpha=.90$. Pouzdanost skraćene Skale interpersonalne ljubomore u ovom istraživanju također je visoka ($\alpha=.92$).

Skalom odgovora na ljubomoru (Communicative Responses to Jealousy Scale, Guerrero i sur., 2011), koja je za potrebe ovog istraživanja prevedena na hrvatski jezik, ispitivalo se iskazivanje ljubomore, odnosno ponašajne reakcije na doživljenu ljubomoru. Sudionicima je dana uputa da razmisle o situacijama kad su se osjećali ljubomorno te da odrede koliko su se često ponašali na opisan način. Skala se sastoji od 52 čestice (npr. „Kad sam se osjećao ljubomorno, isticao sam suparnikove mane.“ ili „Kad sam se osjećala ljubomorno, podijelila sam s partnerom svoje ljubomorne osjećaje.“), a sudionici odgovaraju na način da označe jedan od ponuđenih odgovora na skali od 7 stupnjeva. Uporišne su točke označene s „nikad“, „vrlo rijetko“, „rijetko“, „ponekad“, „često“, „vrlo često“ i „uvijek“. Čestice su raspoređene u 11 subskala koje se mogu dalje svrstati u 4 nadređene domene kao što je to prikazano u Tablici 1.

Formirano je jedanaest zasebnih kompozita tako što je računata aritmetička sredina odgovora na čestice pojedine subskale, te su na isti način računati ukupni rezultati na četiri nadređene skale. Rezultati na skalama pokazuju čestinu određene vrste reakcije sudionika na ljubomoru, a mogu se kretati od minimalno 1 do maksimalno 7. Pritom viši rezultati ukazuju na više iskazivanja ljubomore na određeni način.

Guerrero i sur. (2011) su dobili zadovoljavajuće koeficijente unutarnje konzistencije: od $\alpha=.73$ za subskalu „Poricanje“ do $\alpha=.95$ za subskalu „Šutnja“. Slični su koeficijenti dobiveni i u ovom istraživanju: od $\alpha=.71$ za subskalu „Kontaktiranje suparnika“ do $\alpha=.89$ za „Kompenzacijska ponašanja“. Pouzdanost nadređenih skala se također pokazala dobrom (Crombachovi alpha koeficijenti kreću se od .82 do .90).

Skala stava prema ljubomori u romantičnim vezama je razvijena za ovo istraživanje (Prilog A). Racionalnom strategijom formirano je 36 tvrdnji koje iskazuju pozitivan, odnosno negativan stav vezan za ljubomoru kao pojavu u romantičnim vezama (npr. „Ljubomora negativno utječe na odnos među partnerima.“). Temeljem analize odgovora sudionika ovog istraživanja skala je reducirana na 10 čestica, postižući

pritom jednofaktorsku strukturu te vrlo dobru unutarnju konzistenciju od $\alpha=.92$. Sudionici odgovaraju tako što na ljestvici Likertovog tipa od pet stupnjeva označe mjeru u kojoj se slažu s pojedinom tvrdnjom, od „Nimalo se ne slažem“, do „U potpunosti se slažem“. Ukupni rezultat je izražen kao aritmetička sredina odgovora na čestice, pri čemu se 2., 3., 5., 6., 8. i 9. čestica obrnuto kodiraju, te se može kretati od 1 do 5. Ukupni rezultat označava sudionikov stav prema pojavi ljubomore u romantičnim odnosima, pri čemu niži rezultat ukazuje na negativniji stav, odnosno viđenje ljubomore kao štetne za odnos, dok viši rezultat ukazuje na pozitivniji stav, odnosno viđenje ljubomore kao normalne, pa čak i poželjne u romantičnom odnosu.

Postupak

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku sudionika korištenjem on-line upitnika. Sudionici su regrutirani putem društvenih mreža. Uvjeti za sudjelovanje koji su bili navedeni i u pozivu na sudjelovanje i u uputi su bili dob od 18 do 35 godina te to da su sudionici u romantičnoj vezi u trajanju od minimalno jedan mjesec, ali ne u braku. Osobe u braku ili drugim oblicima partnerstva izjednačenih s brakom nisu uključene u istraživanje jer se ljubomora pokazuje problematičnijom i češćom u vezama koje nisu ozakonjene, a to se pogotovo odnosi na ozbiljne veze i one koji kohabitiraju (Aune & Comstock, 1991, 1995; Aylor & Dainton, 2001; Guerrero, Eloy, Jorgensen, & Andersen, 1993). Smatra se da su u takvim vezama ljudi vrlo predani, ali istovremeno relativno nesigurni u partnerove namjere i budućnost odnosa (Guerrero i sur., 1993; Knobloch & Solomon, 2002).

Sudionici su klikom na poveznicu upitnika dobili uputu u kojoj je objašnjena svrha istraživanja, anonimnost te način analize i prezentacije njihovih odgovora. Zamoljeni su za iskrenost u odgovaranju, naveden im je kontakt u slučaju da imaju pitanja ili žele znati rezultate istraživanja te su obaviješteni da u svakom trenutku mogu odustati od sudjelovanja, budući da je ono dobrovoljno. Nakon što su klikom na tipku potvrdili svoj pristanak na sudjelovanje, odgovarali su na pitanje kojeg su spola te potom dobivali jezično prilagođen set pitanja. Pitanja su bila istovjetna za muškarce i za žene, a odnosila su se na sociodemografske podatke i samoprocjenu ulaganja u romantični odnos, predanost odnosu, osjećanje ljubomore u prijetećim situacijama, ponašanja koja služe kao odgovor na doživljenu ljubomoru te stavove o ljubomori u romantičnim odnosima. Vrijeme ispunjavanja bilo je otprilike 15 minuta.

REZULTATI

U Tablici 3 prikazani su mogući rasponi, srednje vrijednosti i raspršenja na ispitivanim varijablama za ukupni uzorak te za muškarce i žene zasebno. Kolmogorov-Smirnovljev test pokazao se da distribucije rezultata na Skali ulaganja, Skali predanosti, Skali interpersonalne ljubomore, skalama odgovora na ljubomoru i Skali stava prema ljubomori u romantičnim vezama značajno odstupaju od normalne distribucije, o čemu se detaljnije može vidjeti u Prilogu B. Ipak, valja napomenuti da je Kolmogorov-Smirnovljev test relativno strog kada se radi o velikom broju rezultata – „samo jedan ekstreman rezultat može dovesti do toga da test pokaže da se (ispitivana distribucija) statistički značajno razlikuje od normalne (distribucije)“ (Petz i sur., 2012; str. 585). Nadalje, korištenje parametrijskih statističkih postupaka je opravdano ukoliko se ne radi o izrazitim odstupanjima od normalne distribucije, kao što je bimodalna ili U distribucija (Petz, 2012), tako da je za obradu podataka korištena spomenuta vrsta postupaka.

Jednostavnom analizom varijance testirane su razlike između muškaraca i žena na ispitivanim varijablama (također u Tablici 3). Statistički značajne razlike su opažene na većem broju varijabli zbog čega je spol kontroliran u svim daljnjim postupcima. Iz Tablice 3 može se vidjeti da su statistički značajne razlike između prosječnih rezultata sudionika i sudionica nađene u devet varijabli: Ulaganje, Stav prema ljubomori, Negativna komunikacija, Kontaktiranje suparnika, Nadziranje, Znakovi posjedovanja, Integrativna komunikacija, Destruktivna komunikacija i Konstruktivna komunikacija. Veličine učinka su uglavnom male do srednje. Muškarci procjenjuju svoja ulaganja u trenutnu romantičnu vezu nešto većima nego što to čine žene ($F(1,654)=7.58; p<.01$), imaju nešto pozitivniji stav prema ljubomori od žena ($F(1,654)=9.89; p<.01$) te procjenjuju da češće pokazuju drugima da je partnerica njihova nakon što dožive ljubomoru nego što to procjenjuju žene ($F(1,654)=14.68; p<.001$). Također procjenjuju ostvarivanje kontakata sa suparnicima kao odgovor na ljubomoru nešto češćim nego što to čine žene ($F(1,654)=4.44; p<.05$), iako i muškarci i žene smatraju da se rijetko ponašaju na taj način.

Tablica 3

Mogući rasponi, aritmetičke sredine i standardne devijacije za ukupan, muški i ženski uzorak te razlike između muškaraca ($N_m=319$) i žena ($N_z=337$) na ispitivanim varijablama.

	Mogući raspon	Ukupni uzorak		Muškarci		Žene		<i>F</i> -omjer	<i>d</i>
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
Ulaganje	0-8	4.98	1.61	5.16	1.57	4.81	1.63	7.58**	0.21
Predanost	0-8	7.19	1.24	7.11	1.26	7.27	1.22	2.72	0.13
Osjećanje ljubomore	0-8	2.80	1.54	2.71	1.50	2.89	1.58	2.14	0.11
Stav prema ljubomori	1-5	2.65	0.78	2.75	0.79	2.56	0.77	9.89**	0.24
Negativna komunikacija	1-7	2.85	1.00	2.57	0.88	3.11	1.04	49.73***	0.52
Kontaktiranje suparnika	1-7	1.36	0.83	1.43	0.88	1.30	0.77	4.44*	0.15
Umanjivanje suparnika	1-7	1.78	1.05	1.76	0.99	1.79	1.10	0.09	0.03
Nasilje	1-7	1.15	0.42	1.12	0.37	1.18	0.46	2.89	0.13
Indukcija ljubomore	1-7	1.68	0.98	1.62	0.92	1.74	1.03	2.32	0.11
Nadziranje	1-7	1.97	1.00	1.83	0.91	2.11	1.06	13.37***	0.26
Znakovi posjedovanja	1-7	3.10	1.93	3.40	1.98	2.82	1.84	14.68***	0.29
Kompenzacijska ponašanja	1-7	5.06	1.48	5.13	1.47	4.98	1.49	1.69	0.10
Integrativna komunikacija	1-7	4.82	1.44	4.53	1.48	5.10	1.36	26.69***	0.39
Šutnja	1-7	2.73	1.45	2.62	1.42	2.83	1.47	3.54	0.14
Poricanje	1-7	2.97	1.38	2.97	1.41	2.96	1.35	0.03	0.01
Destruktivna komunikacija	1-7	1.89	0.64	1.77	0.57	2.01	0.67	23.00***	0.36
Konstruktivna komunikacija	1-7	4.94	1.29	4.83	1.33	5.04	1.24	4.40*	0.16
Izbjegavajuća komunikacija	1-7	2.85	1.20	2.80	1.19	2.90	1.20	1.08	0.08
Komunikacija usmjerena na	1-7	2.05	0.89	2.11	0.88	2.01	0.88	2.10	0.11

Žene izjavljuju da češće koriste sljedeća ponašanja kao odgovor na doživljaj ljubomore: iskazuju bitno više negativne komunikacije ($F(1,654)=49.73$; $p < .001$) te više nadziranja svojeg partnera ($F(1,654)=13.37$; $p < .001$), ali i više integrativne komunikacije ($F(1,654)=26.69$; $p < .001$) nego što to izjavljuju muškarci. Kada govorimo o nadređenim domenama Skale odgovora na ljubomoru, žene izvještaju o više destruktivne ($F(1,654)=23.00$; $p < .001$), ali i nešto više konstruktivne komunikacije ($F(1,654)=4.40$; $p < .05$). Nasilje, kontaktiranje suparnika i indukcija ljubomore su ponašanja za koja sudionici izjavljuju da ih vrlo rijetko koriste kada dožive ljubomoru, dok su kompenzacijska ponašanja i integrativna komunikacija ponašanja koja se u toj situaciji koriste često.

Dodatno su analizirane razlike među grupama sudionika prema vrsti veze te tome žive li ili ne žive s partnerom. Analiza varijance je pokazala da se skupine različite po vrsti veze razlikuju u Ulaganju ($F(3,652)=9.12$; $p < 0.001$), s malom veličinom učinka od $\eta^2 = 0.04$. Schefféov test je pokazao da su zaručeni u svoju vezu uložili više i od onih u vezi na daljinu i onih u otvorenoj vezi. Oni u običnoj vezi su uložili više od onih u vezi na daljinu. Ostale razlike među grupama nisu značajne, no valja reći da je sudionika u otvorenoj vezi bilo vrlo malo ($N=9$) pa ove nalaze treba uzeti s oprezom. Sudionici s različitim statusom veze razlikuju se i po razini predanosti ($F(3,652)=18.31$; $p < 0.001$), pri čemu su zaručeni znatno predaniji od ostalih skupina. Veličina učinka je iznosila $\eta^2 = 0.08$ te je možemo smatrati razmjerno malom. Na ostalim varijablama nema razlika između četiriju skupina.

Oni koji žive s partnerom izvještavaju o višoj razini Predanosti ($F(1,654)=13.02$; $p < 0.001$) i Ulaganja ($F(1,654)=9.76$; $p < 0.001$) te nešto negativnijem stavu prema ljubomori od onih koji ne žive ($F(1,654)=5.13$; $p < 0.05$). Pritom se radi o malim do srednjim razlikama ($d_{\text{predanost}}=0.27$, $d_{\text{ulaganje}}=0.31$, $d_{\text{stav}}=0.19$). Analizirana je i povezanost duljine veze i zajedničkog života s ispitivanim varijablama: duljina veze pozitivno je povezana s iskazanom predanošću odnosu ($r(653)=.123$; $p < .01$) i ulaganjem u odnos ($r(653)=.239$; $p < .01$). S duljinom veze raste i količina destruktivne komunikacije kao odgovora na ljubomoru ($r(653)=.121$; $p < .01$). Duljina zajedničkog

života nije se pokazala korelatom nijedne od ispitivanih varijabli. Detaljan prikaz ovih analiza dostupan je u Prilozima C i D.

Ulaganje, predanost, osjećanje i iskazivanje ljubomore

Kao prvi korak u odgovaranju na prvi i drugi problem (P₁ i P₂) izračunate su interkorelacije za varijable Predanost, Ulaganje, Osjećanje ljubomore te varijable Skale odgovora na ljubomoru (pogledati u Tablici 4). Kontrolirani su spol, duljina veze te to žive li osobe s partnerom ili ne.

Prema očekivanjima na temelju Modela ulaganja u odnos (npr. Rusbult i sur., 1998), Ulaganje i Predanost odnosu su se pokazali srednje visoko pozitivno povezanima ($r(650)=.389$; $p<.001$). Osjećanje ljubomore je pozitivno povezano sa svim skalama i nadređenim domenama Skale odgovora na ljubomoru: korelacije se kreću od $r(650)=.156$; $p<.001$ za Kontaktiranje suparnika do čak $r(650)=.605$; $p<.001$ za Nadziranje. Ovaj nalaz je također očekivan.

Dok je za Ulaganje i Osjećanje ljubomore dobivena očekivana pozitivna povezanost ($r(650)=.304$; $p<.001$), između Predanosti i Osjećanja ljubomore nije opažena povezanost ($r(650)=.072$; $p>.05$). Nadalje, i Ulaganje i Predanost su, prema očekivanjima, pozitivno povezani s Konstruktivnom komunikacijom ($r(650)=.181$; $p<.001$ i $r(650)=.216$; $p<.001$, redom). Ulaganje je pozitivno povezano i s Komunikacijom usmjerenom na suparnika ($r(650)=.206$, $p<.001$). Predanost je negativno povezana s Destruktivnom komunikacijom ($r(650)= -.240$; $p<.001$), kao što je i pretpostavljeno, te nisko negativno s Izbjegavajućom komunikacijom ($r(650)= -.128$; $p<.01$), što nije očekivano. Iz ovoga proizlazi da je veći dio veza među varijablama sukladan očekivanjima, iako je povezanost nađena i među varijablama za koje nije bila pretpostavljena. Veličine povezanosti su niske do srednje.

Tablica 4

Korelacije Predanosti, Ulaganja, Osjećanja ljubomore i Stava prema ljubomori s varijablama Skale odgovora na ljubomoru uz parcijalizaciju Spola, Duljine veze i Zajedničkog života ($N=656$).

	Ulaganje	Predanost	Osjećanje ljubomore	Stav prema ljubomori
1. Ulaganje	1			
2. Predanost	.389***	1		

	Ulaganje	Predanost	Osjećanje ljubomore	Stav prema ljubomori
3. Osjećanje ljubomore	.304***	.072	1	
4. Stav prema ljubomori	.178***	.113**	.343***	1
5. Negativna komunikacija	.093*	-.179***	.481***	.199***
6. Kontaktiranje suparnika	.061	-.076	.156***	.036
7. Umanjivanje suparnika	.168***	-.045	.508***	.151***
8. Nasilje	.026	-.179***	.198***	.044
9. Indukcija ljubomore	.013	-.208***	.376***	.132**
10. Nadziranje	.156***	-.057	.605***	.257***
11. Znakovi posjedovanja	.183***	.086*	.401***	.264***
12. Kompenzacijska ponašanja	.187***	.204***	.234***	.189***
13. Integrativna komunikacija	.134**	.179***	.190***	.193***
14. Šutnja	.090*	-.119**	.340***	.190***
15. Poricanje	-.020	-.099*	.283***	.138***
16. Destruktivna komunikacija	.060	-.240***	.487***	.181***
17. Konstruktivna komunikacija	.181***	.216***	.240***	.215***
18. Izbjegavajuća komunikacija	.043	-.128**	.368***	.194***
19. Komunikacija usmjerena na suparnika	.206***	-.001	.572***	.267***

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Da bi se odgovorilo na prvi problem (P₁) provedena je regresijska analiza s Ulaganjem i Predanošću kao prediktorskim varijablama te Osjećanjem ljubomore kao kriterijskom varijablom. Prethodno je provjereno jesu li ostvareni preduvjeti za njezinu provedbu te su prediktorske varijable centrirane, što je rađeno i prilikom svake od narednih regresijskih analiza. Homoscedasticitet i multikolinearnost tako nisu bili problematični: standardizirani rezidualni rezultati su relativno normalno distribuirani, vrijednosti svih *VIF*-ova su bile manje od 2, korelacije među varijablama nisu prelazile vrijednost od 0.8 te je dijagram raspršenja predviđenih vrijednosti i reziduala pokazao samo manja odstupanja od željene linearne povezanosti.

Rezultati prikazani u Tablici 5 ukazuju na to da se Osjećanje ljubomore može predviđati na temelju Ulaganja, no ne i na temelju Predanošću, što je bilo očekivano obzirom na prethodno izračunate korelacije. Ovim modelom je objašnjeno 8% varijance

u kriteriju ($R^2=.08$, $F(2,653)=27.63$, $p<0.001$) te je prva hipoteza (H_1) samo djelomično potvrđena.

Tablica 5
Rezultati regresijske analize za kriterij Osjećanje ljubomore $N=(656)$.

β Predanost	β Ulaganje	R^2	F	Stupnjevi slobode
-.05	.30***	0.08	27.63***	2,653

*** $p<.001$; ** $p<.01$; * $p<.05$

U svrhu odgovaranja na drugi problem (P_2) provedene su regresijske analize s Ulaganjem, Predanosti i Osjećanjem ljubomore kao prediktorima te Destruktivnom, Konstruktivnom, Izbjegavajućom i Komunikacijom usmjerenom na suparnika kao kriterijima. Kontrolirani su spol i duljina veze, budući da se prethodno pokazalo da su povezani s nekima od kriterijskih varijabli. U prvom su koraku, dakle, uvedeni spol i duljina veze, a u drugom Predanost, Ulaganje i Osjećanje ljubomore, te je to vrijedilo za sve četiri analize. Homoscedasticitet i multikolinearnost se nisu pokazali problematičnima (svi VIF -ovi <2 , interkorelacije <0.8) te su standardizirani rezidualni rezultati relativno normalno distribuirani.

Tablica 6
Rezultati regresijskih analiza za kriterije Destruktivna i Konstruktivna komunikacija ($N=656$).

	Destruktivna komunikacija		Konstruktivna komunikacija	
	1. korak	2. korak	1. korak	2. korak
β Spol	-.18***	-.17***	-.09*	-.07
β Duljina veze	.11**	.15***	-.08*	-.10**
β Predanost	-	-.28***	-	.18***
β Ulaganje	-	.02	-	.04
β Osjećanje ljubomore	-	.49***	-	.21***
R^2	.05	.34	.01	.11
ΔR^2	.05	.29	.01	.10
ΔF	15.59***	97.88***	4.29*	23.59***
df	2,653	3,650	2,653	3,650
Konačni regresijski model	$R^2 = .34$, $F(5,650)=67.74$ ***		$R^2 = .11$, $F(5,650)=16.05$ ***	

*** $p<.001$; ** $p<.01$; * $p<.05$

Kada govorimo o Destruktivnoj komunikaciji, spol i duljina veze zajedno objašnjavaju 5% njezine varijance, dok Predanost, Ulaganje i Osjećanje ljubomore zajedno objašnjavaju dodatnih 29% varijance (pogledati u Tablici 6). Svi prediktori

osim Ulaganja su značajni, s tim da je Osjećanje ljubomore najbolji pojedinačni prediktor. Ovim modelom je objašnjeno ukupno 34% varijance u Destruktivnoj komunikaciji ($R^2=.34$, $F(5,650)=67.74$, $p<0.001$).

U Tablici 6 prikazani su i rezultati za Konstruktivnu komunikaciju: spol i duljina veze zajedno objašnjavaju tek 1% njezine varijance, a Predanost, Ulaganje i Osjećanje ljubomore zajedno objašnjavaju dodatnih 10%. Osjećanje ljubomore i Predanost se pokazuju najboljim prediktorima, duljina veze je nešto slabiji prediktor, dok spol i Ulaganje nisu značajni samostalni prediktori. Ovom kombinacijom varijabli ukupno je objašnjeno 11% varijance Konstruktivne komunikacije kao načina iskazivanja ljubomore ($R^2=.11$, $F(5,650)=16.05$, $p<0.001$).

Spol i duljina veze nemaju udjela u varijanci Izbjegavajuće komunikacije, dok Predanost, Ulaganje i Osjećanje ljubomore zajedno objašnjavaju 16% njezine varijance (pogledati Tablicu 7). Pritom se Osjećanje ljubomore pokazuje boljim prediktorom od Predanosti, dok Ulaganje nije značajan samostalni prediktor. Ovim modelom je objašnjeno ukupno 16% varijance u Izbjegavajućoj komunikaciji ($R^2=.16$, $F(5,650)=25.36$, $p<0.001$).

Tablica 7
Rezultati regresijskih analiza za kriterije Izbjegavajuća i Komunikacija usmjerena na suparnika ($N=656$).

	Izbjegavajuća komunikacija		Komunikacija usmjerena na suparnika	
	1. korak	2. korak	1. korak	2. korak
β Spol	-.04	-.03	.06	.08*
β Duljina veze	-.03	.01	-.01	.01
β Predanost	-	-.15***	-	-.07
β Ulaganje	-	-.02	-	.07
β Osjećanje ljubomore	-	.38***	-	.56***
R^2	.00	.16	.00	.33
ΔR^2	.00	.16	.00	.33
ΔF	0.87	41.58***	1.06	108.02***
df	2,653	3,650	2,653	3,650
Konačni regresijski model	$R^2 = .16$, $F(5,650) = 25.36$ ***		$R^2 = .33$, $F(5,650) = 65.44$ ***	

*** $p<.001$; ** $p<.01$; * $p<.05$

Naposljetku, kada govorimo o Komunikaciji usmjerenoj na suparnika, spol i duljina veze se zajedno ne pokazuju njezinim prediktorima, kao ni Predanost ni Ulaganje pa je tako Osjećanje ljubomore njezin jedini samostalni prediktor (uz

marginalno značajan spol; pogledati Tablicu 7). Ovim modelom je objašnjeno ukupno 33% varijance u Komunikaciji usmjerenoj na suparnika kao načinu iskazivanja ljubomore ($R^2=.33$, $F(5,650)=65.44$, $p<0.001$).

Na temelju ovih rezultata možemo reći da je H_{2a} potvrđena: Osjećanje ljubomore se kontinuirano pokazuje snažnim samostalnim prediktorom različitih načina iskazivanja ljubomore. Nasuprot tome, samo je dio pretpostavki H_{2b} potvrđen: Predanost doista predviđa Destruktivnu i Konstruktivnu komunikaciju u očekivanom smjeru, no Ulaganje samostalno ne predviđa nijednu vrstu iskazivanja ljubomore. Također, Predanost ima značajan doprinos u objašnjavanju Izbjegavajuće komunikacije, što također nije očekivano.

Stav prema ljubomori, osjećanje i iskazivanje ljubomore

Kako bi se odgovorilo na P_3 , izračunate su korelacije između Stava prema ljubomori i ljestvica Skale odgovora na ljubomoru (pogledati u Tablici 4). U skladu s H_3 , Stav prema ljubomori je statistički značajno pozitivno povezan s Konstruktivnom, Destruktivnom i Komunikacijom umjerenom na suparnika, te sa svim njihovim subskalama izuzev Kontaktiranja suparnika i Nasilja. Zanimljivo, s Izbjegavajućom komunikacijom također postoji pozitivna povezanost, što je suprotno od očekivanog. H_3 je tako većim dijelom potvrđena, točnije u 64% slučajeva na razini subskala i u 75% slučajeva na razini nadređenih domena.

Kako bi se provjerila moderatorska uloga Stava prema ljubomori u odnosu između Osjećanja i iskazivanja ljubomore (P_4), provedene su hijerarhijske regresijske analize s Destruktivnom, Konstruktivnom, Izbjegavajućom i Komunikacijom usmjerenoj na suparnika kao kriterijskim varijablama, uz korištenje makronaredbe „PROCESS“ A. Hayes (2012). Ponovno je kontroliran utjecaj spola i dužine veze. Ni u jednoj od četiri analize se homoscedasticitet i multikolinearnost nisu pokazali problematičnima (svi VIF -ovi <2 , interkorelacije <0.8) te su standardizirani rezidualni rezultati relativno normalno distribuirani.

Dobiven je moderatorski učinak Stava prema ljubomori za Izbjegavajuću komunikaciju ($\Delta R^2=.01$; $\Delta F(1,650)=5.71$; $p<.05$; pogledati Tablicu 8), dok se za

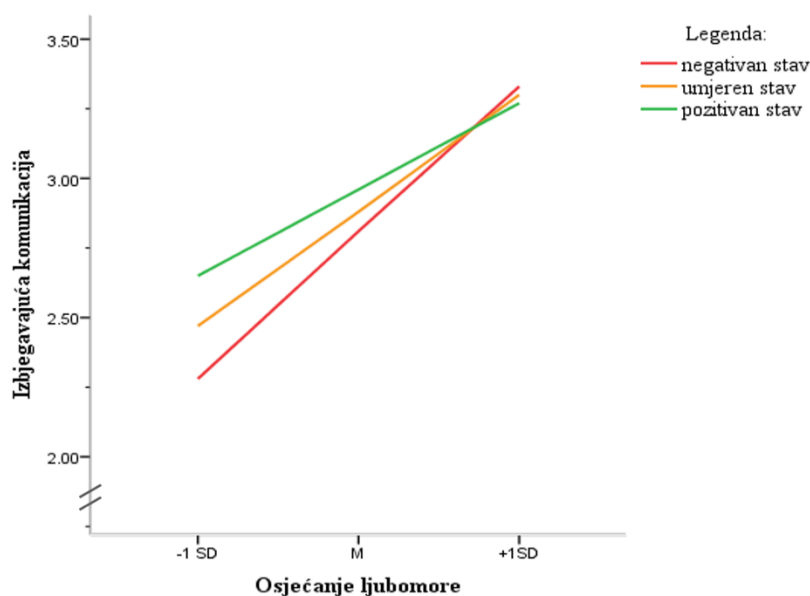
Destruktivnu, Konstruktivnu i Komunikaciju usmjerenu na suparnika taj efekt nije pokazao (detaljniji prikaz rezultata dostupan u Prilogu E). Osim same interakcije ($\beta = -0.09$, $p < .05$), jedini značajni samostalni prediktor Izbjegavajuće komunikacije je Osjećanje ljubomore ($\beta = 0.35$, $p < .001$). Ovaj moderacijski efekt možemo smatrati malim, budući da interakcija Stava prema ljubomori i Osjećanja objašnjava dodatnih 1% varijance u izbjegavajućoj komunikaciji povrh Osjećanja ljubomore. Cjelokupan model objašnjava 15% varijance kriterija ($R^2 = .15$, $F(5,650) = 23.20$, $p < 0.001$).

Tablica 8

Rezultati hijerarhijske regresijske analize za provjeru efekta Stava prema ljubomori na vezu između Osjećanja ljubomore i Izbjegavajuće komunikacije ($N = 656$).

	1. korak	2. korak	3. korak
β Spol	-0.04	-0.03	-0.04
β Duljina veze	-0.03	-0.02	-0.03
β Stav prema ljubomori	-	0.08	0.07
β Osjećanje ljubomore	-	0.34***	0.35***
β Osjećanje X Stav	-	-	-0.09*
ΔR^2	.00	.14	.01
ΔF	0.87	53.73***	5.71*
df	2, 653	2, 651	1, 650
Konačni regresijski model	$R^2 = .15$, $F(5,650) = 23.20$ ***		

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Slika 1. Grafički prikaz moderacijskog efekta stava prema ljubomori na vezu između osjećanja ljubomore i izbjegavajuće komunikacije.

Iako je interakcija statistički značajna, ona postoji uglavnom zbog razlika među onima koji *nisu* skloni osjećati ljubomoru: u toj skupini oni s pozitivnijim stavom prema ljubomori iskazuju više izbjegavajuće komunikacije (pogledati Sliku 1). Čini se da je izražavanje izbjegavajuće komunikacije kod onih koji su skloni osjećati ljubomoru relativno neovisno o njihovom stavu prema ljubomori.

RASPRAVA

Ovim istraživanjem proučavani su odnosi između predanosti i ulaganja u odnos, stava prema ljubomori, osjećanja te iskazivanja ljubomore. Nastojalo se utvrditi mogu li se i na temelju kojih varijabli predviđati osjećanje ljubomore i različiti načini iskazivanja ljubomore te mijenja li stav prema ljubomori odnos između osjećanja i reagiranja na ljubomoru.

Prvi se problem odnosio na objašnjavanje osjećanja ljubomore pomoću ulaganja i predanosti odnosu. Očekivalo se da će obje komponente Modela ulaganja u odnos dati samostalni doprinos u objašnjavanju danog kriterija, no ispostavilo se da je to točno jedino za ulaganje u odnos, na temelju kojeg se relativno dobro može predvidjeti osjećanje ljubomore. Oni koji smatraju da su mnogo uložili u odnos će biti osjetljiviji na znakove prijetnje vezi i stoga osjećati više ljubomore u takvim situacijama. Predanost se, s druge strane, nije pokazala povezanom s osjećanjem ljubomore, što je sukladno Bevančinim (2008) nalazima. Moguće je da se to događa zbog relativne homogenosti sudionika s obzirom na predanost, što je i kod Bevan bio slučaj: naime, više od 60% sudionika ostvaruje rezultat između 7 i 8, pri čemu je 8 maksimalan mogući rezultat. Kad je varijanca u jednoj od varijabli smanjena, smanjuje se i mogućnost za dobivanje povezanosti s drugom varijablom. Postavlja se pitanje pruža li rezultat na mjeri predanosti odnosu doista korisnu informaciju o osobinama nečije veze te je li ta mjera dovoljno osjetljiva da registrira stvarne razlike među partnerima. Postoji, naravno, i mogućnost da je osjećanje ljubomore zaista neovisno o razini predanosti pojedinca vezi. Moguće je da u podlozi veze između osjećanja i ulaganja stoji specifičan mehanizam koji se ne nalazi u varijanci ulaganja koju ono dijeli s predanosti.

Drugi problem bio je utvrditi ulogu ulaganja u odnos, predanosti odnosu i osjećanja ljubomore u objašnjavanju četiriju obrazaca iskazivanja ljubomore.

Predviđeno je da će se na temelju osjećanja ljubomore moći predviđati rezultat u sva četiri načina iskazivanja ljubomore: oni koji su skloniji osjećati ljubomoru će izviještati o više njezinog iskazivanja u obliku konstruktivne, destruktivne, izbjegavajuće i komunikacije usmjerene na suparnika. To se pokazalo točnim: osjećanje ljubomore daje srednji do visok doprinos objašnjavanju različitih načina iskazivanja ljubomore.

Druga je pretpostavka bila da će ulaganje i predanost doprinositi objašnjavanju destruktivne i konstruktivne komunikacije, ali ne i izbjegavajuće i komunikacije usmjerene na suparnika, budući da Guerrero i sur. (2011) ponašanja iz tih domena ne svrstavaju ni u pozitivne ni u negativne odgovore na ljubomoru te da je nalaz Bevan (2008) u skladu s time. Za komunikaciju usmjerenu na suparnika se doista pokazuje ovakav obrazac: njezin jedini samostalni prediktor jest osjećanje ljubomore. Predviđanja vezana za ostale načine pokazivanja ljubomore se nisu sasvim obistinila.

Naime, ulaganje u odnos se nije pokazalo kao samostalan prediktor nijedne od četiriju vrsta pokazivanja ljubomore, iako je prethodno bilo povezano s konstruktivnom i komunikacijom usmjerenom na suparnika. Ta se povezanost možda može objasniti djelovanjem predanosti i/ili osjećanja ljubomore, no za konkretnije zaključke je potrebno provesti dodatna istraživanja. Nadalje, očekivano bi bilo da će oni koji su više uložili u odnos odgovarati na ljubomoru s manje destruktivnih ponašanja zbog bojazni od gubitka partnera, no ni to se nije pokazalo točnim. Promatrajući поблиže odnos ulaganja s komponentama domene destruktivne komunikacije može se primijetiti da je ulaganje slabo, ali statistički značajno *pozitivno* povezano s negativnom komunikacijom, dok nasilje i indukcija ljubomore nisu s njime povezani. Oni koji su više uložili imaju nešto veću tendenciju štetno se ponašati prema partneru kad dožive ljubomoru. Moguće objašnjenje jest da neka od ponašanja koja su Guerrero i sur. (2011) svrstali pod negativnu, a time i destruktivnu komunikaciju zapravo nisu odviše destruktivna, a daju velik doprinos povezanosti ulaganja i negativne komunikacije. Primjerice, iskazivanje negativnog afekta (npr. „Dao sam partnerici do znanja da sam uznemiren“), koje je u prethodnim verzijama Skale bilo samostalno, sada je uključeno u negativnu komunikaciju. Nadalje, moguće je da ovakve tvrdnje na engleskom jeziku imaju jači, žešći prizvuk i/ili negativniju konotaciju nego u hrvatskom jeziku. Validacija Skale odgovora na ljubomoru na hrvatskom jeziku nažalost nije provedena, što je i jedan od nedostataka ovog istraživanja, pa se ne može sa sigurnošću reći funkcionira li

ona jednako na hrvatskom i američkom uzorku. Pa ipak, ostaje nejasno zašto nepoželjnija ponašanja poput indukcije ljubomore ili nasilja nisu negativno povezana s ulaganjem.

Predanost odnosu se uglavnom „ponašala“ prema očekivanjima, budući da ima svoj doprinos u objašnjavanju i destruktivne i konstruktivne komunikacije: predaniji se ponašaju pažljivije prema partneru, iskazujući doživljenu ljubomoru na primjereniji način te imaju manju tendenciju prema destruktivnim ponašanjima: manje su verbalno, fizički i pasivno-agresivni te ne pokušavaju vratiti partneru „milo za drago“ namjerno izazivajući u njemu ljubomoru. Predanost daje značajan doprinos i u objašnjavanju Izbjegavajuće komunikacije: predaniji rjeđe komuniciraju ljubomoru šutnjom i poricanjem od onih manje predanih, što nije sasvim očekivano. Aylor i Dainton (2001) su istraživali povezanost tipa veze i odgovora na ljubomoru: što je veza ozbiljnija (neobavezno viđanje nasuprot ozbiljnoj vezi nasuprot zarukama i braku) to su sudionici bili manje skloni izbjegavanju i aktivnom distanciranju kao odgovorima na ljubomoru. Oni ove razlike pripisuju različitim razinama predanosti u navedenih grupa sudionika. Moguće je da manje predani percipiraju da su u ranijem stadiju veze, neovisnom o stvarnoj duljini i vrsti veze, pa da na neki način (još) „nemaju pravo“ na direktnije iskazivanje ljubomore. Možda zbog toga češće od visoko predanih ne samo skrivaju ljubomoru, već i reagiraju na destruktivniji način, primjerice pokušavaju izazvati ljubomoru u partnera ili budu zlobni prema njemu.

Treći problem bio je ispitati odnos između stava prema ljubomori i količine iskazivanja ljubomore. Pretpostavljeno je da će on biti pozitivan, osim kada se radi o facetama izbjegavajuće komunikacije. To se u velikoj mjeri pokazalo točnim: oni s blažim, pozitivnijim pogledom na ljubomoru izvještaju o više svih ispitivanih ponašanja kao odgovora na ljubomoru, osim nasilja i kontaktiranja suparnika. Spomenuta dva skupa ponašanja korištena su vrlo rijetko ili nikad, što znači da su sudionici prilično homogeni po njihovom pitanju. Ohrabrujuće je da gotovo nitko ne reagira na ljubomoru prijateljima i nasiljem, ali ne treba u potpunosti odbaciti ni mogućnost socijalno poželjnog odgovaranja: nepopularno je priznati, makar i anonimno, da smo činili nešto što društvo strogo osuđuje. Kontakt sa suparnikom pak nije moguć u svakoj prilici: suparnik je ponekad nepoznat, nedostupan ili nepostojeći, pa odatle, vjerojatno, nizak

varijabilitet i čestina korištenja, a time i nedostatak povezanosti sa stavom prema ljubomori. Nalaz da će oni pozitivnijeg stava češće *izbjegavati* pokazivanje ljubomore je nešto teži za objasniti.

Četvrti problem bio je ustanoviti moderira li stav prema ljubomori vezu između osjećanja i iskazivanja ljubomore. Pretpostavljeno je da će navedena veza biti to snažnija što je stav prema ljubomori pozitivniji, osim kad se radi o izbjegavajućoj komunikaciji gdje je očekivana slabija veza kod onih s pozitivnijim stavom. Očekivanja se uglavnom nisu pokazala točnima. Pa ipak, za jednu se domenu odgovora na ljubomoru stav pokazao relevantnim: oni skloni osjećanju ljubomore koji imaju negativniji stav će na doživljaj ljubomore češće reagirati izbjegavajućom komunikacijom od onih koji imaju pozitivniji stav prema ljubomori. Ovaj nalaz zapravo ne iznenađuje: ako doživljavamo mnogo ljubomore, a smatramo je štetnom, nepoželjnom ili čak nenormalnom, željet ćemo je sakriti pred partnerom (i drugima) pa ćemo stoga radije šutjeti ili poricati da je osjećamo. Neobično je to da se čini da se skupine različite po valentnosti stava više razlikuju onda kad se radi o ljudima koji nisu pretjerano skloni osjećati ljubomoru. Naime, u tom slučaju oni s pozitivnijim stavom izražavaju više izbjegavajuće komunikacije nego oni s negativnijim stavom. Interakcija dakle primarno postoji zbog razlika među ljudima koji nisu skloni osjećati ljubomoru nego onih koji su skloni. Zbog ovoga, ali i zbog vrlo malog udjela varijance kojeg interakcija stava i osjećanja ljubomore objašnjava u izbjegavajućoj komunikaciji, ove nalaze treba uzeti s velikim oprezom.

Konačno, osvrnut ćemo se na ostale nalaze koji nisu bili u fokusu ovog istraživanja. Govoreći o deskriptivnoj statistici, ono što upada u oči je asimetričnost distribucije rezultata na većini varijabli, što je zbog same prirode mjerenih konstrukata i nalaza dosadašnjih istraživanja uglavnom očekivano. Predanost i ulaganje u odnos se redovito pokazuju negativno asimetričnima (npr. Bevan, 2008; Sušac, 2018), pa su tako i u ovom istraživanju sudionici sebe ocijenili kao visoko predane vezi i s ulaganjima nešto većima od prosjeka skale. Nadalje, prosječan sudionik nije odviše sklon osjećati ljubomoru te je relativno malo iskazuje, osim kada se radi o domeni konstruktivne komunikacije – reakcije na ljubomoru u vidu razgovora s partnerom o vlastitim osjećajima i povećanja pokazivanja naklonosti su korištene bitno češće od ostalih.

Ohrabrujuće je da većina sudionika izjavljuje da se nikad ne ponašaju nasilno kad osjete ljubomoru. Ovi su nalazi vrlo slični onima u Bevaničinu istraživanju (2008). Stavovi sudionika su u prosjeku blago negativni, što je izraženije u ženskom poduzorku. Suočeni s nedostatkom građe koja ispituje stavove prema ljubomori, o podrijetlu ove razlike možemo samo nagađati. Moguće je da žene negativnije ocjenjuju ljubomoru jer percipiraju da bi ljubomora u muškaraca – njihovih partnera mogla imati reperkusije na njihovu fizičku sigurnost. Drugim riječima, možda žene u većoj mjeri nego muškarci asociraju ljubomoru s nasiljem, iz toga proizlazi strah jer su muškarci u pravilu fizički nadmoćniji te se tako pojačava negativnost njihova stava. Stvarna veza između roda, ljubomore i počinjenja nasilja nije posve jasna: istraživanja drugih autora ne podupiru zaključak vrlo citiranog preglednog rada Dalyja, Wilsona i Weghusta (1982) da muška ljubomora češće dovodi do ubojstva i nasilja nego ženska (Harris, 2003; Mullen i Martin, 1994; Straus i Gelles, 1990).

Rodne razlike su prisutne i u drugim varijablama. Muškarci u prosjeku izvještaju o nešto više ulaganja u vezu, što nije u skladu s nalazima drugih istraživanja (npr. Bui, Peplau i Hill, 1996; Rusbult i sur., 1998). Nadalje, čini se da su žene ekstremnije od muškaraca u iskazivanju ljubomore: izvještavaju i o više pozitivnih, konstruktivnih ponašanja, kao što je razgovor o vlastitim osjećajima, i o više negativnih, kao što je „zahlađenje“ odnosa ili svađanje s partnerom. Također više nadziru partnere: provjeravaju gdje su i s kime, pretražuju njihove stvari. Muškarci su nešto više usmjereni na potencijalne suparnike: češće komuniciraju s njima i pokazuju im da je njihova partnerica zauzeta. O sličnim rodnim razlikama izvještaju i drugi (Aylor i Dainton, 2001; Guerrero i Reiter, 1998; Muise, Christofides i Desmarais, 2014).

Povezanosti karakteristika veze i varijabli od interesa uglavnom nisu iznenadile: što je veza dulja i ozbiljnija (zaruke, zajednički život s partnerom) to su ljudi predaniji odnosu te su u njega više uložili. Zanimljivo, s duljinom veze raste i čestina pojave destruktivne komunikacije kao odgovora na doživljenu ljubomoru, moguće zbog toga što je bilo više prilike za iskazati je. Naime, procjene odgovora na ljubomoru odnose se na posljednjih 6 mjeseci, odnosno onoliko koliko veza traje, ukoliko traje manje od toga. Stoga je moguće da se ovdje zapravo radi o utjecaju odgovora onih u relativno novim vezama na rezultate.

Nedostaci i preporuke za buduća istraživanja

Ovo istraživanje ima nekoliko ograničenja. Prvo, uzorak sudionika je prigodan, što se pokušavalo nadoknaditi relativno velikim brojem sudionika, podjednakim brojem žena i muškaraca te podjednakim brojem studenata i zaposlenih. Ipak, razine nekih varijabli, poput vrste veze, disproporcionalno su zastupljene, onemogućavajući pravilnu usporedbu razlika među njima. Na tom tragu, varijance u nekima od ključnih varijabli, kao što je predanost odnosu, su bile relativno male, a njihove distribucije asimetrične, što je smanjivalo snagu testova, odnosno povećavalo šanse da će se na temelju parametrijskih statističkih postupaka načiniti pogreška tipa II (Petz i sur., 2012). Dakle, možda bi kod podataka s navedenim karakteristikama uputnije bilo koristiti neparametrijske pandane ovdje korištenih statističkih postupaka. Uz disproporcionalan broj sudionika po skupinama, problematično je i to što vrstu veze nije bilo moguće statistički kontrolirati pa se tako rezultati na ukupnom uzorku podudaraju s rezultatima pripadnika najbrojnije skupine – onih u „običnoj“ vezi, zbog čega je njihova generalizacija na osobe u drugim vrstama partnerskih odnosa onemogućena.

Nadalje, Skala interpersonalne ljubomore i Skala odgovora na ljubomoru nisu validirane na hrvatskom uzorku, pa možemo samo pretpostavljati da funkcioniraju jednako kao i na uzorcima iz drugih zemalja. Nedostatak je i to što jedinica analize nisu bili parovi nego pojedinci, pošto neka istraživanja sugeriraju da je podudaranje među partnerima u predanosti ili ulaganju u odnos od većeg značaja za doživljaj i iskazivanje ljubomore nego kad iste varijable razmatramo na razini pojedinca (npr. Pytlak, Zerega i Houser, 2015). Naposljetku, spol i rod su tretirani kao jedinstveni, iako su nalazi vezani za iskazivanje ljubomore različiti za ove dvije varijable (Aylor i Dainton, 2001).

Ovo istraživanje doprinosi povećanju razumijevanja osjećanja i pokazivanja ljubomore u intimnim odnosima, premda jedan dio hipoteza nije potvrđen. Ulaganje u odnos se pokazuje kao važan prediktor osjećanja ljubomore, predanost odnosu kao prediktor iskazivanja ljubomore, a stav prema ljubomori kao varijabla koja je dosad neopravdano zanemarena. U kontekstu partnerskih odnosa, istraživanja ljubomore itekako su vrijedna obzirom na ozbiljnost posljedica s ljubomorom povezanih ishoda na psihičko i fizičko zdravlje pojedinca. Valja napomenuti i to da su hrvatska istraživanja koja povezuju ljubomoru s karakteristikama partnerskih odnosa gotovo nepostojeća,

budući da se većina njih ljubomorom bavi jedino iz evolucijske perspektive (npr. Pavela, Banai i Šimić, 2013; Šimić, Nikolić i Mlakić, 2014).

U budućim bi istraživanjima trebalo provjeriti je li i u kojoj mjeri veza između ulaganja i konstruktivne, odnosno komunikacije usmjerene na suparnika posredovana osjećanjem ljubomore i predanošću odnosu. Preporuča se uključivanje drugih varijabli kako bi se stvorila potpunija slika o tome što predviđa, a što stoji između doživljaja i iskazivanja ljubomore, u kojim su ti fenomeni odnosima i na koje načine međudjeluju. Rezultate sudionika različitih po vrsti veze trebalo bi obrađivati zasebno, budući da je moguće da se radi o osobama iz različitih populacija. Također bi trebalo osigurati da se uzorak sastoji od obaju članova para te da su svi dijelovi distribucije, odnosno sve razine varijabli proporcionalno zastupljene, a jedan od daljnjih koraka jest i validacija korištenih instrumenata na hrvatskim uzorcima.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je proučiti ulogu predanosti i ulaganja u odnos te stava prema ljubomori u ljubavnim vezama u objašnjavanju osjećanja i iskazivanja ljubomore. Osjećanje ljubomore se može predviđati na temelju ulaganja u odnos: oni koji su više uložili će osjećati više ljubomore. Predanost pak ima znatnu ulogu u predviđanju konstruktivne, destruktivne i izbjegavajuće komunikacije kao načina pokazivanja ljubomore: predaniji će biti pažljiviji i manje agresivni prema partneru te će rjeđe skrivati svoje osjećaje. Oni s pozitivnim stavom prema ljubomori će je više pokazivati, neovisno o načinu na koji to čine. Naposljetku, stav se uglavnom nije pokazao moderatorom odnosa između osjećanja i iskazivanja ljubomore. Iznimka je izbjegavajuća komunikacija: osobe sklone osjećanju ljubomore će manje izbjegavati pokazati ljubomoru ukoliko imaju pozitivan stav prema istoj. Zbog male veličine učinka posljednji je nalaz potrebno uzeti s oprezom te se preporučaju daljnja istraživanja s ciljem njegove replikacije i proširenja.

LITERATURA

- Afifi, W. A. i Reichert, T. (1996). Understanding the role of uncertainty in jealousy experience and expression. *Communication Reports*, 9(2), 93-103.
- Andersen, P. A., Eloy, S. V., Guerrero, L. K. i Spitzberg, B. H. (1995). Romantic jealousy and relational satisfaction: A look at the impact of jealousy experience and expression. *Communication Reports*, 8(2), 77-85.
- Aune, K. S. i Comstock, J. (1991). Experience and expression of jealousy: Comparison between friends and romantics. *Psychological reports*, 69(1), 315-319.
- Aylor, B. i Dainton, M. (2001). Antecedents in romantic jealousy experience, expression, and goals. *Western Journal of Communication (includes Communication Reports)*, 65(4), 370-391.
- Barelds, D. P. i Barelds-Dijkstra, P. (2007). Relations between different types of jealousy and self and partner perceptions of relationship quality. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 14(3), 176-188.
- Baumeister, R. F. i Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin*, 117(3), 497.
- Berscheid, E. (1985). Interpersonal attraction. In G. Lindzey and E. Aronson (Eds.), *The handbook of social psychology*. New York: Random House.
- Bevan, J. L. (2008). Experiencing and communicating romantic jealousy: Questioning the investment model. *Southern Communication Journal*, 73(1), 42-67.
- Bringle, R. G., Renner, P., Terry, R. L. i Davis, S. (1983). An analysis of situation and person components of jealousy. *Journal of Research in Personality*, 17(3), 354-368.
- Bui, K. V. T., Peplau, L. A. i Hill, C. T. (1996). Testing the Rusbult model of relationship commitment and stability in a 15-year study of heterosexual couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(12), 1244-1257.
- Burchell, J. L. i Ward, J. (2011). Sex drive, attachment style, relationship status and previous infidelity as predictors of sex differences in romantic jealousy. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 657-661.
- Buunk, B. P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997-1006.

- Carson, C. L. i Cupach, W. R. (2000). Fueling the flames of the green-eyed monster: The role of ruminative thought in reaction to romantic jealousy. *Western Journal of Communication (includes Communication Reports)*, 64(3), 308-329.
- Chin, K., Atkinson, B. E., Raheb, H., Harris, E. i Vernon, P. A. (2017). The dark side of romantic jealousy. *Personality and Individual Differences*, 115, 23-29.
- Cox, C. L., Wexler, M. O., Rusbult, C. E. i Gaines Jr, S. O. (1997). Prescriptive support and commitment processes in close relationships. *Social Psychology Quarterly*, 79-90.
- Daly, M. i Wilson, M. (1988). *Homicide*. Transaction Publishers.
- Daly, M., Wilson, M. i Weghorst, S. J. (1982). Male sexual jealousy. *Ethology and Sociobiology*, 3, 11-27.
- Dandurand, C. i Lafontaine, M. F. (2014). Jealousy and couple satisfaction: A romantic attachment perspective. *Marriage & Family Review*, 50(2), 154-173.
- Elphinston, R. A. i Noller, P. (2011). Time to face it! Facebook intrusion and the implications for romantic jealousy and relationship satisfaction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(11), 631-635.
- Elphinston, R. A., Feeney, J. A., Noller, P., Connor, J. P. i Fitzgerald, J. (2013). Romantic jealousy and relationship satisfaction: The costs of rumination. *Western Journal of Communication*, 77(3), 293-304.
- Guerrero, L. K. i Afifi, W. A. (1999). Toward a goal-oriented approach for understanding communicative responses to jealousy. *Western Journal of Communication*, 63(2), 216-248.
- Guerrero, L. K., i Andersen, P. A. (1998a). The dark side of jealousy and envy: Desire, delusion, desperation, and destructive communication. U B. H. Spitzberg i W. R. Cupach (Ur.), *The dark side of close relationships* (pp. 33–70). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Guerrero, L. K. i Andersen, P. A. (1998b). Jealousy experience and expression in romantic relationships. U P. A. Andersen i L. K. Guerrero (Ur.), *Handbook of communication and emotion* (pp. 155–188). San Diego, CA: Academic Press.
- Guerrero, L. K. i Andersen, P. A. (1996). Jealousy experience and expression in romantic relationships. U *Handbook of communication and emotion* (str. 155-188). Academic Press.
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A., Jorgensen, P. F., Spitzberg, B. H. i Eloy, S. V. (1995). Coping with the green-eyed monster: Conceptualizing and measuring

- communicative responses to romantic jealousy. *Western Journal of Communication*, 59, 270–304.
- Guerrero, L. K. i Eloy, S. V. (1992). Relational satisfaction and jealousy across marital types. *Communication Reports*, 5(1), 23-31.
- Guerrero, L. K., Eloy, S. V., Jorgensen, P. F. i Andersen, P. A. (1993). Hers or his? Sex differences in the experience and communication of jealousy in close relationships. *Interpersonal communication: Evolving interpersonal relationships*, 109-131.
- Guerrero, L. K., Hannawa, A. F. i Babin, E. A. (2011). The communicative responses to jealousy scale: Revision, empirical validation, and associations with relational satisfaction. *Communication Methods and Measures*, 5(3), 223-249.
- Guerrero, L. K. i Reiter, R. L. (1998). Expressing emotion: Sex differences in social skills and communicative responses to anger, sadness, and jealousy. U D. J. Canary i K. Dindia (Ur.), *Sex differences and similarities in communication* (str. 321–350). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Guerrero, L. K., Trost, M. R. i Yoshimura, S. M. (2005). Romantic jealousy: Emotions and communicative responses. *Personal Relationships*, 12(2), 233-252.
- Harris, C. R. (2003). A review of sex differences in sexual jealousy, including self-report data, psychophysiological responses, interpersonal violence, and morbid jealousy. *Personality and Social Psychology Review*, 7(2), 102-128.
- Hayes, A. F. (2012). PROCESS: A versatile computational tool for observed variable mediation, moderation, and conditional process modeling.
- Knobloch, L. K. i Solomon, D. H. (2002). Information seeking beyond initial interaction: Negotiating relational uncertainty within close relationships. *Human Communication Research*, 28(2), 243-257.
- Le, B. i Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*, 10(1), 37-57.
- Martínez-León, N. C., Mathes, E., Avendaño, B. L., Peña, J. J. i Sierra, J. C. (2018). Psychometric study of the Interpersonal Jealousy Scale in Colombian samples. *Revista Latinoamericana de Psicología*, 50(1), 21-30.
- Martínez-León, N. C., Peña, J. J., Salazar, H., García, A. i Sierra, J. C. (2017). A systematic review of romantic jealousy in relationships. *Terapia psicológica*. 35(2), 203-212.
- Mathes, E. W. (1986). Jealousy and romantic love: A longitudinal study. *Psychological Reports*, 58(3), 885-886.

- Mathes, E. W. i Severa, N. (1981). Jealousy, romantic love, and liking: Theoretical considerations and preliminary scale development. *Psychological reports*, 49(1), 23-31.
- Muise, A., Christofides, E. i Desmarais, S. (2014). "Creeping" or just information seeking? Gender differences in partner monitoring in response to jealousy on Facebook. *Personal Relationships*, 21(1), 35-50.
- Mullen, P. E. i Martin, J. (1994). Jealousy: A community study. *British Journal of Psychiatry*, 164, 35-43.
- Pavela, I., Banai, B., & Šimić, N. (2013). Reproduktivne strategije i ljubomora muškaraca i žena. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 22(3), 517-535.
- Petz, B., Kolesarić, V., Ivanec, D., Milas, G., Podlesek, A. i Galić, Z. (2012). *Petzova statistika: osnovne statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap.
- Pfeiffer, S. M. i Wong, P. T. (1989). Multidimensional jealousy. *Journal of social and personal relationships*, 6(2), 181-196.
- Pytlak, M. A., Zerega, L. M. i Houser, M. L. (2015). Jealousy evocation: Understanding commitment, satisfaction, and uncertainty as predictors of jealousy-evoking behaviors. *Communication Quarterly*, 63(3), 310-328.
- Rodriguez, L. M., DiBello, A. M., & Neighbors, C. (2015). Positive and negative jealousy in the association between problem drinking and IPV perpetration. *Journal of Family Violence*, 30(8), 987-997.
- Rodriguez, L. M., DiBello, A. M., Øverup, C. S. i Neighbors, C. (2015). The price of distrust: Trust, anxious attachment, jealousy, and partner abuse. *Partner abuse*, 6(3), 298-319.
- Rusbult, C. E., & Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of social and personal relationships*, 10(2), 175-204.
- Rusbult, C. E. i Farrell, D. (1983). A longitudinal test of the investment model: The impact on job satisfaction, job commitment, and turnover of variations in rewards, costs, alternatives, and investments. *Journal of applied psychology*, 68(3), 429.
- Rusbult, C.E., Martz, J.M. i Agnew, C.R. (1998). The investment model scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5(4), 357-387.

- Rydell, R. J., McConnell, A. R. i Bringle, R. G. (2004). Jealousy and commitment: Perceived threat and the effect of relationship alternatives. *Personal Relationships*, 11(4), 451-468.
- Sharpsteen, D. J. i Kirkpatrick, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 627-640.
- Sheets, V. L., Fredendall, L. L. i Claypool, H. M. (1997). Jealousy evocation, partner reassurance, and relationship stability: An exploration of the potential benefits of jealousy. *Evolution and Human Behavior*, 18(6), 387-402.
- Staske, S. A. (1999). Creating relational ties in talk: The collaborative construction of relational jealousy. *Symbolic Interaction*, 22(3), 213-246.
- Straus, M. i Gelles, R. J. (1990). *Physical violence in American families*. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Sušac, N. (2018). *Uloga psihičkog nasilja i percipirane socijalne podrške vezi u predanosti intimnim vezama mladih odraslih osoba*. Neobjavljeni doktorski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Šimić, N., Nikolić, M., & Mlakić, T. (2014). Provjera evolucijske hipoteze o ljubomori kod ekstravertiranih i introvertiranih muškaraca i žena. *Medica Jadertina*, 44(3-4), 85-94.
- Tran, P., Judge, M. i Kashima, Y. (2019). Commitment in relationships: An updated meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*, 26(1), 158-180.
- Uchino, B. N., Cacioppo, J. T. i Kiecolt-Glaser, J. K. (1996). The relationship between social support and physiological processes: a review with emphasis on underlying mechanisms and implications for health. *Psychological bulletin*, 119(3), 488.
- Whisman, M. A. (2001). The association between depression and marital dissatisfaction. In S. R. H. Beach (Ed.), *Marital and family processes in depression: A scientific foundation for clinical practice* (str. 3-24). American Psychological Association.
- White, G. L. (1981). A model of romantic jealousy. *Motivation and Emotion*, 5(4), 295-310.
- White, G. L. i Mullen, P. E. (1989). *Jealousy: Theory, research, and clinical strategies*. New York: Guilford.

PRILOZI

Prilog A: Skala stava prema ljubomori u romantičnim vezama.

	Nimalo se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
1) U redu je osjećati ljubomoru u romantičnom odnosu.					
2) Ljubomora šteti romantičnom odnosu. (-)					
3) Ljubomora je loša za vezu. (-)					
4) Ljubomora može imati pozitivan utjecaj na vezu.					
5) Ljubomori nije mjesto u zdravim vezama. (-)					
6) Ljubomora negativno utječe na odnos među partnerima. (-)					
7) Ljubomora u vezi je poželjna.					
8) Ljubomorom odbijamo partnera/-icu od sebe. (-)					
9) Ljubomora je zapravo kontraproduktivna – uzrokuje nesuglasice, pa i prekid veze. (-)					
10) Ljubomora u vezi nije zabrinjavajuća.					

Prilog B: Analiza normaliteta distribucije ispitivanih varijabli.

Tablica 9

Analiza normaliteta distribucije ključnih varijabli: rezultati Kolmogorov-Smirnovljeva testa te koeficijenti nagnutosti i spljoštenosti s pripadajućim pogreškama ($N=656$).

varijabla	Z	nagnutost	pogreška nagnutosti	spljoštenost	pogreška spljoštenosti
Ulaganje	.062***	-0.46	.10	-.102	.19
Predanost	.257***	-2.24		5.38	
Osjećanje ljubomore	.058***	0.36		-0.52	
Stav prema ljubomori	.072***	-0.08		-0.64	
Negativna komunikacija	.043**	0.31		0.09	
Kontaktiranje suparnika	.397***	3.04		10.37	
Umanjivanje suparnika	.230***	1.68		2.89	
Nasilje	.417***	4.29		22.63	
Indukcija ljubomore	.252***	1.67		2.42	
Nadziranje	.166***	1.40		2.13	
Znakovi posjedovanja	.142***	0.50		-0.99	
Kompenzacijska ponašanja	.104***	-0.91		0.36	
Integrativna komunikacija	.109***	-0.82		0.32	
Šutnja	.120***	0.63		-0.33	
Poricanje	.089***	0.28		-0.66	
Destruktivna komunikacija	.114***	1.12		1.33	
Konstruktivna komunikacija	.080***	-1.07		1.15	
Izbjegavajuća komunikacija	.073***	0.32		-0.54	
Komunikacija usmjerena na suparnika	.117***	0.96		1.05	

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Prilog C: Deskriptivna statistika i razlike na ispitivanim varijablama među podskupinama sudionika s obzirom na vrstu veze i zajednički život.

Tablica 10

Broj sudionika, aritmetičke sredine i standardne devijacije za grupe sudionika koji se razlikuju po vrsti veze te tome žive li ili ne žive s partnerom/-icom za ispitivane varijable ($N=656$).

		<i>N</i>	Destruktivna komunikacija		Konstruktivna komunikacija		Izbjegavajuća komunikacija		Komunikacija usmjerena na suparnika	
			<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vrsta veze	Veza	538	1.90	0.64	4.92	1.32	2.85	1.19	2.05	0.87
	Zaruke	51	1.89	0.58	5.17	1.22	2.65	1.04	2.05	0.84
	Otvorena veza	9	1.99	0.91	4.39	1.05	2.80	1.75	2.18	1.34
	Veza na daljinu	58	1.85	0.65	5.00	1.04	3.00	1.28	2.10	1.00
	Ukupno	656	1.89	0.64	4.94	1.29	2.85	1.20	2.05	0.88
Zajednički život	Da	184	1.95	0.70	4.84	1.40	2.74	1.12	2.01	0.91
	Ne	472	1.87	0.61	4.98	1.24	2.89	1.22	2.07	0.88
	Ukupno	656	1.89	0.64	4.94	1.29	2.85	1.20	2.05	0.89

*** $p<.001$; ** $p<.01$; * $p<.05$

Tablica 11

Broj sudionika, aritmetičke sredine i standardne devijacije za grupe sudionika koji se razlikuju po vrsti veze te tome žive li ili ne žive s partnerom/-icom za ispitivane varijable ($N=656$).

		<i>N</i>	Ulaganje		Predanost		Osjećanje ljubomore		Stav	
			<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vrsta veze	Veza	538	5.03	1.55	7.23	1.16	2.82	1.55	2.65	0.79
	Zaruke	51	5.56	1.35	7.64	0.59	2.81	1.58	2.55	0.82
	Otvorena veza	9	3.57	2.30	4.60	2.61	1.91	1.57	2.63	0.87
	Veza na daljinu	58	4.25	1.85	6.84	1.53	2.77	1.45	2.68	0.72
	Ukupno	656	4.98	1.61	7.19	1.24	2.80	1.54	2.65	0.78
Zajednički život	Da	184	5.34	1.48	7.43	0.94	2.71	1.51	2.54	0.78
	Ne	472	4.84	1.63	7.10	1.33	2.84	1.56	2.69	0.78
	Ukupno	656	4.98	1.61	7.19	1.24	2.80	1.54	2.65	0.78

Tablica 12

Razlike u ispitivanim varijablama s obzirom na vrstu veze i zajednički život dobivene jednostavnom analizom varijance ($N=656$).

	Vrsta veze			Zajednički život		
	Stupnjevi slobode	F -omjer	η^2	Stupnjevi slobode	F -omjer	d
Osjećanje ljubomore	3, 652	1.049	0.00	1, 654	0.856	0.08
Ulaganje	3, 652	9.117***	0.04	1, 654	9.76***	0.31
Predanost	3, 652	18.31***	0.08	1, 654	13.02***	0.27
Stav prema ljubomori	3, 652	0.317	0.00	1, 654	5.132*	0.19
Destruktivna komunikacija	3, 652	0.151	0.00	1, 654	2.154	0.11
Konstruktivna komunikacija	3, 652	1.266	0.01	1, 654	1.419	0.10
Izbjegavajuća komunikacija	3, 652	0.764	0.00	1, 654	2.037	0.12
Komunikacija usmjerena na suparnika	3, 652	0.135	0.00	1, 654	0.740	0.07

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Tablica 13

Značajnost razlika u Ulaganju s obzirom na vrstu veze prema Schefféovom testu ($N=656$).

	1. Veza 2. Zaruke	1. Veza 2. Otvorena veza	1. Veza 2. Veza na daljinu	1. Zaruke 2. Otvorena veza	1. Zaruke 2. Veza na daljinu	1. Otvorena na veza 2. Veza na daljinu
Razlika značajna?	Ne	Ne	Da**	Da**	Da***	Ne

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Tablica 14

Značajnost razlika u Predanosti s obzirom na vrstu veze prema Tamhaneovom testu ($N=656$).

	1. Veza 2. Zaruke	1. Veza 2. Otvorena veza	1. Veza 2. Veza na daljinu	1. Zaruke 2. Otvorena veza	1. Zaruke 2. Veza na daljinu	1. Otvorena na veza 2. Veza na daljinu
Razlika značajna?	Da***	Ne	Ne	Da*	Da**	Ne

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Prilog D: Povezanost duljine veze i zajedničkog života s ispitivanim varijablama.

Tablica 15
Povezanost duljine veze i duljine zajedničkog života s ispitivanim varijablama.

	Duljina veze (<i>N</i> =656)	Duljina zajedničkog života (<i>N</i> =184)
Predanost	.123**	-.125
Ulaganje	.239**	-.051
Osjećanje ljubomore	-.034	.022
Destruktivna komunikacija	.121**	.137
Konstruktivna komunikacija	-.073	-.075
Izbjegavajuća komunikacija	-.029	-.002
Komunikacija usmjerena na suparnika	-.009	.002
Stav prema ljubomori	-.012	-.132

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Prilog E: Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza gdje su prediktori Osjećanje ljubomore i Stav prema ljubomori, a kriteriji domene Skale odgovora na ljubomoru.

Tablica 16

Rezultati hijerarhijske regresijske analize za provjeru efekta Stava prema ljubomori na vezu između Osjećanja i Destruktivne komunikacije te Osjećanja i Konstruktivne komunikacije $N=(656)$.

	Destruktivna komunikacija			Konstruktivna komunikacija		
	1. korak	2. korak	3. korak	1. korak	2. korak	3. korak
β Spol	-0.18***	-0.15***	-0.15***	-0.09*	-0.10*	-0.10*
β Duljina veze	0.11**	0.13***	0.12***	-0.08*	-0.07	-0.07
β Stav	-	0.01	0.00	-	0.15***	0.15***
β Osjećanje ljubomore	-	0.47***	0.48***	-	0.19***	0.19***
β Osjećanje XStav	-	-	-0.06	-	-	-0.03
ΔR^2	.05	.23	.00	.01	.08	.00
ΔF	15.59***	100.92***	3.23	4.29*	27.45***	0.62
df	2, 653	2, 651	1, 650	2, 653	2, 651	1, 650
Konačni regr. model	$R^2 = .28, F(5,650)=49.32***$			$R^2 = .09, F(5,650)=12.95***$		

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Tablica 17

Rezultati hijerarhijske regresijske analize za provjeru efekta Stava o ljubomori na vezu između Osjećanja ljubomore i Izbjegavajuće komunikacije te Osjećanja ljubomore i Komunikacije usmjerene na suparnika $N=(656)$.

	Izbjegavajuća komunikacija			Komunikacija usmjerena na suparnika		
	1. korak	2. korak	3. korak	1. korak	2. korak	3. korak
β Spol	-0.04	-0.03	-0.04	0.06	0.08*	0.08*
β Duljina veze	-0.03	-0.02	-0.03	-0.01	0.02	0.02
β Stav	-	0.08	0.07	-	0.08*	0.09*
β Osjećanje	-	0.34***	0.35***	-	0.55***	0.54***

ljubomore						
β OsjećanjeX						
Stav	-	-	-0.09*	-	-	0.03
ΔR^2	.00	.14	.01	.00	.33	.00
ΔF	0.87	53.73***	5.71*	1.06	163.12***	0.90
<i>df</i>	2, 653	2, 651	1, 650	2, 653	2, 651	1, 650
Konačni						
regr. model	$R^2 = .15, F(5,650)=23.20***$			$R^2 = .34, F(5,650)=66.05***$		

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$